Posamezni izvod 1.30 šil., mesečna naročnina 5 šilingov.

V.b.b.

SLOVENSKI vestnik

Izdajatelj, lastnik in založnik: Dr. Franc Petek, Velikovec. — Uredništvo in uprava: Celovec-Klagenfurt, Gasometergasse 10, telefon 56-24. Glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Lovro Potočnik. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec-Borovlje. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: Celovec-Klagenfurt 2, Postfach 124.

Letnik XV. | Celovec, petek, 22. januar 1960 | Štev. 4 (923)

To ni zbližanje in sodelovanje

med nemško večino in slovensko manjšino na Koroškem!

„Nihče nam ne bo zameril, če od časa do časa proslavljamo zgodovinski koroški plebiscit, pač pa se moramo pri proslavah vedno ozirati tudi na trenutne razmere in na položaj v svetu. Spomin na plebiscit nas sili, da gradimo mostove med narodi; zato tudi letos nočemo odpirati starih ran, marveč hočemo, kot smo se trudili vsa desetletja, pomagati te rane celiti."

Te besede je spregovoril deželni glavar Wedenig, ko je v sredo otvarjal v Celovcu zasedanje, na katerem se je v navzočnosti najvišjih predstavnikov političnega, kulturnega, verskega in gospodarskega življenja Koroške konstituiral „prezidij kuratorija za koroško plebiscitno spominsko leto 1960", ki bo skrbel za proslave letošnje 40-letnice plebiscita.

Kakor je dolg uradni naslov tega vrhovnega vodstva proslav, tako je številno tudi njegovo članstvo, saj obsega — kot je navajal višji vladni svetnik Machne — predstavnike vseh uradov in ustanov, organizacij in institucij: od deželnega zbora in deželne vlade do županov mestnih občin na plebiscitnem ozemlju, od kulturnih in znanstvenih ustanov do vseh mogočih nemških prosvetnih organizacij in raznih „domovinskih" združenj, od verskih skupnosti do Heimatdiensta in Landsmannschaft, od posameznih zbornic do vojske in eksekutive, od političnih strank pa do tiska; skratka vse, ki igrajo ali pa si vsaj domišljajo, da igrajo kakršnokoli vlogo na Koroškem. In kakor je obširno vodstvo, tako je praktično neizčrpen tudi načrt predvidenih prireditev in proslav, ki ga je obrazložil dr. Koschier, kateremu je bila poverjena glavna naloga za neposredne priprave (verjetno kot nagrada za njegovo vlogo, ki jo je odigral v dobi nacizma!) in ki je po lastni izjavi iskal izkušnje za plebiscitne proslave pri lanskoletnih Hoferjevih proslavah na Tirolskem ter pri proslavah nadvojvode Johanna na Štajerskem.

Kljub tej res edinstveni pestrosti vodstva in prireditev ter izrecni izjavi dr. Koschierja, **da je taka proslava možna le ob sodelovanju vsega prebivalstva ne glede na jezik in narodnost, pa ob največji pazljivosti ni bilo mogoče zaslediti n'ti ene same slovenske organizacije, ki bi jo bili povabili k sodelovanju.** Zato je bilo toliko več govora o domovinski ljubezni in „domovinski zvestobi", torej o idealih, na katere je v času nacizma pozabil tudi marsikateri udeleženec sedanjega zasedanja. Tega madeža se kljub ljubezni do rjave barve ne bodo mogli oprati, pa čeprav bi bil ob 10. oktobru res „das ganze Land im Kärntnergwand".

Če se zapostavljanju koroških Slovencev na kulturnem in gospodarskem področju pridružuje zapostavljanje celo pri proslavi domovinskega praznika, potem je besede o sodelovanju in skupnosti mogoče razumeti le v tem smislu, da hočejo v sebi prevpiti glas slabe vesti. Ob takem pojmovanju enakopravnosti je namreč tudi ob najboljši volji le težko verovati besedam o zbliževanju ter sodelovanju med obema narodoma v deželi in bi nas zelo zanimalo, kako je potem mogoča uresničitev naloge, „da se ohrani skupnost med nemško večino in slovensko manjšino". In če se v tej zvezi govori o prednjačenju Koroške na področju negovanja narodnostne kulture, potem bi moralo priti to do izraza v negovanju in javnem pospeševanju tudi slovenske narodnostne kulture, kajti Koroška je dežela dveh narodov. Zlasti pa bi moralo priti to do izraza v priznanju polne enakopravnosti koroškemu slovenskemu ljudstvu v smislu ustavnih in mednarodnih določil vsaj v letu 40. obletnice glasovanja!

Odločne ukrepe proti obnavljanju nacizma!

V sredo je bilo na Dunaju veliko protestno zborovanje proti nacističnim izzivanjem, ki so se ga udeležili tisoči ljudi brez razlike na politično pripadnost in svetovni nazor. Številni govorniki so najostreje obsodili sedanje izgrede proti Židom ter poudarili, da je do tega moglo priti le zaradi tega, ker so oblasti vsa zadnja leta mirne duše dopuščale ponovno oživljanje nacistične miselnosti.

Z zborovanja so poslali zvezni vladi pismo, v katerem zahtevajo od oblasti ustrezne in odločne ukrepe, da bi preprečili nadaljnje propagiranje nacističnih in protižidovskih gesel. Posebej so zahtevali razpust vseh javnih in prikritih tako imenovanih „nacionalnih" ter „narodnostnih" organizacij; prepoved vseh tiskovin, ki v kakršni koli obliki propagirajo nacistično in protižidovsko miselnost ter poveličujejo dejanja nacizma; prepoved vseh prireditev, na katerih sodelujejo bivši vojaški in politični funkcionarji nacizma; najstrožjo prepoved nošenja nacističnih odlikovanj; najstrožjo uporabo vseh obstoječih zakonov proti ponovnemu delovanju v nacističnem smislu ter vzgojo mladine v avstrijsko-demokratičnem duhu.

Podobna protestna zborovanja kot na Dunaju so bila v zadnjih dneh in tednih tudi v raznih drugih krajih širom po svetu. Povsod je prišla do izraza zaskrbljenost demokratičnih in svobodoljubnih množic, ki se hočejo z vsemi silami boriti proti temu, da bi se ponovilo gorje, kot se je že enkrat začelo s podobnimi izgredi proti Židom in je pozneje zajelo tudi številne druge narode, ki se niso strinjali s politiko nacizma. Zlasti pa je bila ob teh priložnostih poudarjena odgovornost zahodnonemških oblasti in so prizadevanja, da bi krivdo zvrnili na druge, splošno obsodili kot izraz slabe vesti. Zvračanje krivde na komuniste je na las podobno prizadevanjem nacistov, ki so tudi požig Reichstaga skušali zvrniti na komunitse, zato se takih metod morejo posluževati le ljudje, ki so še vedno prepojeni z nacistično ideologijo, se glasi splošna sodba res demokratičnih in protifašističnih množic po vsem svetu.

Medtem so tudi v Celovcu prijeli skupino ljudi, ki so pod vodstvom bivšega odvetnika in VdU-poslanca dr. Albertija v okviru „zveze domovini zveste mladine" odkrito in prikrito gojili ter širili nacistično miselnost. Pri vseh aretiranih so našli velike količine nacistične literature ter je bilo ugotovljeno, da so se pripadniki te organizacije redno vadili tudi v streljanju.

Posebno značilno pa je, da se FPÖ skuša zdaj distancirati od vseh teh združenj, čeprav se je vsa leta javno zavzemala za razne „domovini zveste" in „nacionalne" organizacije. Zveze med svobodnjakarji in neonacističnimi krogi pa so le preveč očitne.

Minister Drimmel o vlogi slovenskih staršev

Iz objave tiskovne agencije APA je razvidno, da je minister dr. Drimmel zavzel stališče do vloge, ki so jo nanj in na druge člane zvezne ter deželne vlade naslovili starši dijakov Slovenske gimnazije v Celovcu. V svoji izjavi pravi minister Drimmel, da težkoče zaradi pomanjkanja prostorov na slovenski gimnaziji niso večje kot na mnogih drugih srednjih šolah v mestu in na podeželju. Pri tem minister posebej opozarja na to, da je slovenska gimnazija nastanjena v enem izmed najmodernejših poslopij, popolnoma pa se izogiba dejstvu, da ima slovenska gimnazija že tretje leto stalni popoldanski pouk. Ob koncu minister Drimmel poudarja, da ima dobro voljo pomagati in zagotavlja pripravljenost, da bo dal vlogo slovenskih staršev proučiti.

Kakor je razveseljivo, da je prosvetni minister tako hitro zavzel stališče do vloge slovenskih staršev, pa je le treba ugotoviti, da je v njegovem ministrstvu ostalo vse do danes nerešenih še več drugih vlog, v katerih smo koroški Slovenci izrazili svoje predloge in zahteve. Zlasti pa je treba ugotovil, da ti predlogi niso vezani na zidavo novih poslopij, marveč bi jih bilo lahko rešiti — z dobro voljo!

Kateremu forumu naj bi predložili južnotirolsko vprašanje?

Odkar je avstrijski zunanji minister dr. Kreisky sprožil vprašanje Južne Tirolske na lanskoletnem zasedanju Glavne skupščine OZN, se v svetu nadaljujejo ugibanja, kateremu forumu naj bi to vprašanje predložili v odločitev o tem ali je Italija izpolnila določila pariškega sporazuma. Iz vladnih krogov na Dunaju je bilo najprej slišati, da se namerava avstrijska vlada obrniti na Združene narode. vendar so take vesti naletele zlasti v Washingtonu na skrajno neugoden odmev. V ameriških uradnih krogih so precej jasno povedali, da Avstrija v tem primeru ne bi uživala podpore Amerike, pač pa so svetovali, da bi bilo južnotirolsko vprašanje mnogo boljši predložiti Mednarodnemu sodišču v Haagu. Temu stališču bi bila eventualno naklonjena tudi Italija, kakor je bilo slišati iz izjav raznih rimskih politikov, pred dnevi pa tudi iz ust predsednika trentinsko-južnotirolske regionalne vlade dr. Odorizzija, ki je dejal, da bi bil priziv na Mednarodno sodišče „morda koristen".

Najnovejši predlog, ki ga je v tej zvezi sprožil dopisnik švicarskega lista „Neue Zürcher Zeitung" v New Yorku, pa se zavzema za to, da bi južnotirolsko vprašanje predložili Varnostnemu svetu, ker bi imela — kakor dopisnik meni — Avstrija v Varnostnem svetu opravka le z enajstimi partnerji, medtem ko jih je v Glavni skupščini 82 in bi se večina držav gotovo izrekla za stališče Italije, ker je le-ta članica Atlantske zveze.

Zgoraj omenjeni predsednik vlade za regionalno pokrajino Trentino — Južna Tirolska se je v govoru med proračunsko razpravo odločno izrekel tudi proti posebni avtonomiji za Južno Tirolsko. Vse bo zaman, je dejal, če Južni Tirolci ne bodo spremenili svojega stališča, razen, če bodo odnehali v Italijanih gledati vsiljivce in nedobrodošle goste, kajti nobena italijanska vlada pod nobenim pogojem ne bo dopustila sprememb, ki bi stremele za popravo meje ali bi ogrožale enotnost in neokrnjenost države v okviru državnih meja. —

Na izvajanja dr. Odorizzija je v dolgem govoru odgovoril južnotirolski regionalni svetnik dr. Benedikter, ki je predsedniku regionalne vlade očital, da pokrajine ne zastopa v smislu južnotirolske narodnostne skupine in zato tudi ne v smislu uresničitve pariškega sporazuma. Pariški sporazum — je dejal — je bil sklenjen v zaščito južnotirolske manjšine v Italiji in ne v zaščito državnega naroda. (Te besede naj bi si vzeli k srcu tudi merodajni činitelji pri nas v Avstriji, ki skušajo določila člena 7 uresničevati s takimi zakoni, pri katerih morajo celo sami v parlamentu javno priznati, da je bilo z njimi zadoščeno zahtevam nemške večine!)

Kasacijsko sodišče v Rimu, najvišja prizivna instanca Italije, je prejšnjo soboto v glavnem potrdilo sodbo, ki jo je svoječasno izreklo sodišče proti skupini južnotirolskih mladeničev, kateri so bili obdolženi sokrivde na smrti carinika Falquija, ki je po gostilniškem pretepu našel konec v potoku blizu vasi Pfunders. Vodstvo Berg-Isel-Bunda se je v tej zadevi obrnilo na zvezno vlado na Dunaju s prošnjo, da bi zdaj, ko je v Italiji izčrpana pravna možnost priziva, predložili vprašanje obsojenih mladeničev evropskim forumom za varovanje človečanskih pravic, namreč evropskemu sodišču za človekove pravice in evropski komisiji za človekove pravice.

Neodvisni italijanski list „La Stampa" je v zvezi s sedanjim obiskom nemškega kancelerja Adenauerja v Rimu izrazil mnenje, da bo ob tej priložnosti predmet razgovorov tudi „nemški iredentizem" na Južnem Tirolskem. List meni. da ta problem ni omejen le na odnose med Rimom in Dunajem, marveč ima svoje korenine v Innsbrucku in Münchenu ter ni nič drugega kot „zadnje tiho plapolanje nemškega ekspanzionističnega stremljenja proti jugu". V Innsbrucku pa je bilo v sredo posvetovanje o južnotirolskem vprašanju tako rekoč na najvišji ravni: udeležili so se ga kancler Raab, zunanji minister Kreisky in državni sekretar Gschnitzer kot zastopniki zvezne vlade, s strani Tirolske deželni glavar Tschiggfrey, predsednik deželnega zbora Obermoser, deželna svetnika Oberhammer in Wallnöfer ter poslanec Zechtl, medtem ko so južnotirolsko manjšino v Italiji zastopali južnotirolski deželni glavar Pupp, predsednik regionalnega sveta Magnago, deželna asesorja Brugger in Benedikter, južnotirolska senatorja v rimskem parlamentu Sand in Tinzl ter generalni tajnik južnotirolske ljudske stranke Stanek. O poteku razgovorov ni bilo ničesar objavljenega.

Jutri, 23. januarja ob 20. uri v prostorih Delavske zbornice v Celovcu

tradicionalni **Slovenski ples**

Vse ljubitelje kulturnega užitka in vesele sproščenosti vabi od blizu in daleč **SPZ**

za ples igrata: Ljubljanski jazz-ansambel in Avsenikov kvintet

pojejo: Beti Jurkovič, Marjana Deržaj, Danica Filiplič in France Koren

Mnenje drugih:

Novi Führer se piše Souček

Ni dolgo tega, kar je dunajska „Zveza borcev proti fašizmu in njegovih žrtev" poslala avstrijskemu kanclerju Raabu obširno pismo o pojavih neonacizma v Avstriji. Eden izmed stavkov v tem pismu se je glasil: „Spoštovani gospod kancler, če naj bomo Avstrijci ponosni na vse, prav vse, kar se je kdaj zgodilo v naši zgodovini — ena stvar je, na katero res ne moremo biti ponosni: da se je na naših tleh rodil Adolf Hitler. — Poročila, ki prihajajo iz Braunaua, je treba torej takoj preveriti in če so resnična, se jih lahko globoko sramujemo . . ."

Te besede so se nanašale na vest nekega časopisa, da v Braunauu na reki Inn, v mestu torej, kjer se je rodil Hitler, prodajajo razglednice — z njegovo rojstno hišo. Policija je napravila preiskavo in res: razglednice s Hitlerjevo rojstno hišo so našli v večini trafik. Seveda so jih zaplenili, toda do takrat so jih podjetni trafikanti prodali že na tisoče, posebno turistom z onstran reke — iz Nemčije.

To že napol pozabljeno zgodbo iz zgodnje jeseni lanskega leta je bilo treba omeniti zato, ker se Avstrijcem obeta dvomljiva „čast", da se je na njihovih tleh rodil še en „Hitler", še en združevalec nemškega naroda in izvrševalec oporoke svojega kriminalnega vzornika. Ironija zgodovine je hotela, da nosi ta mož slovansko ime: piše se namreč Theodor Souček.

Theodor Souček je bil rojen na Dunaju, menda pred 45 leti, njegovi predniki so bili, kot pri več kot polovici Dunajčanov, Čehi, med vojno je izvrševal različne funkcije v upravi NSDAP, kmalu po vojni pa je ustanovil neonacistično organizacijo, ki so jo leta 1948 odkrili ter pozaprli vse njene člane. Leta 1950 je v švedskem mestu Malmö ustanovil ekscentrični jurist dr. Engström „Evropsko gibanje socialne obnove", izrazito fašistično organizacijo, ki so se ji priključili po vrsti vsi hitlerjevski kvizlingi ter seveda nemške in avstrijske neonacistične skupine. Eden izmed najvažnejših osebnosti v tej organizaciji je postal, kar je bilo pričakovati, Theodor Souček. Po njegovem predlogu se je organizacija preimenovala v SORBE (Sozialorganische Bewegung Europas). Ko je Souček kot predsednik SORBE hotel lani prirediti v Salzburgu kongres vseh organizacij bivših esesovcev v Evropi, je dunajsko notranje ministrstvo kongres in SORBE prepovedalo. Ustavno sodišče je 6. junija lani prepoved razveljavilo. Souček živi zdaj v Grazu kot dobro situiran podjetnik, je član vodstva štajerske trgovinske komore (ko je to pred kratkim postal, se je dvignil val ogorčenja) ter izdaja neonacistični mesečnik „Ruroparuf" (Klic po Evropi), skupno z znanim graškim industrialcem dr. Ottom Kraftom. Intimno je povezan z vodstvom parlamentarne stranke FPÖ in uredniki njenega glasila „Neue Front" in v njegovem „Europarufu" objavljajo bevskajoče članke tako v južno Ameriko pobegli nacistični funkcionarji kakor tudi „mlada garda", voditelji neonacističnih mladinskih organizacij „HJ", „ANJÖ", „NJ", „Trommler" in tako dalje — med drugimi tudi že večkrat kaznovani organizator diverzantskih akcij Konrad Windisch.

Theodor Souček je imel v novembru na Dunaju zborovanje. V dvorani obrtne zbornice na Elisabethstrasse je govoril o znani knjigi Wilhelma Schlamma „Meje čudeža". Historična knjiga ameriškega publicista je pred meseci vzbudila mnogo prahu po svetu: pisec namreč dokazuje potrebo po atomski oborožitvi Nemčije in uničenju Sovjetske zveze. Souček je v svojem govoru Schlammu pritrdil, „dopolnil" ga je „zgolj" toliko, da mora „bodoča Evropa, katere srce je Nemčija", pokazati zobe tudi zahodni, ne samo vzhodni polobli — s svojimi besedami je, skratka, ponovil program svojega vzornika.

Toda bolj kot kriminalne budalosti njegovega govora je opazovalca prestrašil način njegovega nastopa in atmosfera, ki jo je ustvarjal. Srednje veliki govornik je stal na odru kot kip, srepe oči je imel uperjene nekam v prazno, njegov obraz se je gibal v hipnotizirajoči mimiki, gesto so bile odsekane, prav tako kot besede, ki so oblikovale stavke, kakršnih že petnajst let ni več slišati v nemški javnosti — nabuhle, kot temne prerokbe zveneče stavke s fanatičnimi klicaji . . . bil je to eden tistih prizorov, ki jih človek čuti v želodcu. Dvorana je bila nabito polna pripadnikov neonacističnih mladinskih organizacij, ki so, fascinirani od Součkove mistične patetike, govor večkrat prekinjali in fanatično, zagrizeno ploskali . . .

München 1923! Feldherrnhalle! Novi Hitler, imenovan Souček!

„Mi nismo zadnji od včeraj, temveč prvi od jutri" — to je eno izmed glavnih gesel neonacizma v Avstriji, toda oblasti se vse do pred kratkim niso in niso mogle odločiti za akcijo. „Ni jim moč ničesar dokazati," pravijo.

Pri tem pa čivkajo vrabci na strehi, da zbira vdova znanega gestapovskega klavca Kaltenbrunnerja, Therese Kaltenbrunner, v svojem stanovanju v Lienzu teden za tednom medvojne nacistične veličine in kuje z njimi načrte za bodočnost, da vodi takorekoč nekak „nacistični salon"; da živi in deluje na dunajski Neubaugasse takoimenovani „Kupfer-Mayer", bivši SS-Sturmführer in sedanji podjetnik Mayer, in finančno podpira akcije neonacističnih mladostnikov; da se vozi namestnik produkcijskega šefa filmskega podjetja „Sascha", Mikosch, večkrat v Madrid po direktive in jih razdeljuje svojemu ilegalnemu štabu . . .

Vse to in mnogo drugega nevarnega vedo oblasti. Kljub temu pa so dovolile „Schillerjevo proslavo" v znamenju kljukastega križa na dunajskem Rathausu in druge nacistične prireditve in se niti niso preveč zganile, ko se je na nedavnem salzburškem zborovanju avstrijskega Kameradschaftsbunda pojavil med gosti tudi — esesovski general Sepp Dietrich, ki je v aprilu 1945 tik pred koncem vojne dal razstreliti vse dunajske mostove . . .

Na pokopališču v Grazu stoji velik zanemarjen križ z nečitljivim napisom nad velikim zaraslim grobom. Nihče ne ve prav, kdo je tu pokopan. Nedaleč proč stoji spomenik iz črnega marmorja, z zlatimi črkami piše na njem, kdo je bil umrli, in pod njegovimi personalijami se sveti lep zlat kljukasti križ. Kdo je pokopan tu, kdo tam!

Pod zanemarjenim križem leži 775 žrtev nacističnega režima, talcev, umorjenih v prosluli graški gestapovski mučilnici. Na marmornem spomeniku pa piše: „Dr. Hans . . . , SA-Sturmbannführer . . . Padel v boju za Veliko Nemčijo . . ."

Ali je spričo vsega tega čudno, da so se po dunajskih zidovih spet pojavili kljukasti križi in da se „prvi od jutri" že prav nič več ne bojet

Te dni sem kupoval v kiosku na Michaelerplatzu časopis in tako mimogrede vprašal staro prodajalko: „Haben Sie auch Nazi-Blätter?" Prav nič se ni čudila, „seveda jih imam, nacistične liste," je rekla in jih začela zlagati predme: Součkov „Europaruf", glasilo Svobodnjatke stranke FPÖ „Neue Front", sudetski tednik „Sudetenpost", volksdeutscherško glasilo „Wegwarte", donavsko-švabski „Neuland" . . .

Poznajo jih, preprosti človek na ulici jih pozna, sence preteklosti, ki so ga komaj pred petnajstimi leti zavile v temo obupa in bede. Toda morali so narisati kljukasti križ na vrata zunanjega ministra, preden se je oblast zganila in odločneje nastopila proti „Evropski legiji" in drugim grobo zbitim trojanskim konjem mednarodnega fašizma . . .

„Delo", 15. 1. 1960, Ljubljana

Pričakovati je spremembe pri zakonu o kmetijski dodatni renti

Prejšnji teden je Ustavno sodišče obravnavalo pritožbo skupine knezov, grofov in drugih veleposestnikov, ki so se pritožili proti sedanjemu zakonu o kmetijski dodatni renti. V svoji pritožbi so veleposestniki osporavali zlasti tista določila, po katerih se prispevek za rentno zavarovalnino določi po velikosti posestva, ker jim v njihovi veleposestniški miselnosti ni šlo v glavo, da bi morali za svoje več tisočev ha obsegajoče veleposesti plačevati tudi več prispevkov kot pa mali in srednji kmetje, ki imajo navadno le toliko zemlje, da se z velikim trudom prebijajo skozi življenje.

Čeprav je bil med pogajanji o sedanjem zakonu s strani veleposestnikov zagotovljen načelni pristanek tudi k odmerjanju višine prispevkov po obsegu posestva, so se ti krogi zdaj nenadoma premislili ter zakričali: določila zakona kršijo enakost pred zakonom. Naenkrat nočejo nič več slišati o tem, da mora v interesnih zastopstvih prevladovati miselnost solidarnosti po načelu: eden za vse — vsi za enega! Pri srcu so jim le lastni interesi, koristi njihovih stanovskih tovarišev, ki imajo le mala ali srednja posestva, pa so jim deseta briga.

Kljub temu pa je Ustavno sodišče po dolgi razpravi ugodilo zahtevi veleposestnikov ter je vladi naložilo dolžnost, da do konca leta 1960 izdela ustrezne spremembe zakona. Zdaj se bodo med strankami začela spet pogajanja, pri katerih se bo pokazalo, koliko imajo razumevanja tudi za malega in srednjega kmeta.

Avstrija pristopila k donavski konvenciji

S položitvijo dokumenta o pristopu k donavski konvenciji je Avstrija postala polnopravni član donavske konvencije, kateri je doslej pripadala le kot opazovalec. Listino o pristopu je v državnem tajništvu za zunanje zadeve Jugoslavije izročila dne 7. januarja zastopnica avstrijskega veleposlanika v Beogradu ga. dr. Hedwig Lipp.

Konvencijo o režimu plovbe na Donavi so sklenile države, ki mejijo na Donavo, leta 1948 v Beogradu. Takrat je bilo tudi sklenjeno, da se Avstrija lahko pridruži konvenciji kot polnopravni član, ko bo podpisana državna pogodba. Medtem pa je minilo že skoroda pet let in so zlasti s strani FPÖ skušali torpedirati pristop Avstrije h konvenciji, češ da so v organizaciji zastopane samo „komunistične" države.

To in ono iz Jugoslavije

Kemična industrija na Kosmetu

Izvršni svet Kosmeta je odobril program za razvoj kemične industrije v tej pokrajini. Po programu bodo zgradili 17 objektov za proizvodnjo raznih surovin za plastične mase, za predelavo plastičnih mas, izdelavo perlon vlaken in drugih izdelkov.

Zaposlitev žensk narašča

Jugoslovanski državni zavod za statistiko ugotavlja, da je število zaposlenih oseb naraslo od 1,675.000 v letu 1952 na 2,406.000 v letu 1958. Pri tem niso upoštevane zaposlene osebe pri vojaštvu in tajništvih za notranje zadeve. Število zaposlenih žensk je v tem času naraslo za 61,2 odstotka in sicer od 395.000 na 635.000. Delež zaposlenih žensk je znašal leta 1958 26,4 odstotka, leta 1952 pa 23.5 odstotka. Jugoslovanska zakonodaja priznava popolno enakopravnsot ženske z moškim. Največ žensk je zaposlenih v javnih službah in sicer 30,2 odstotka, nadalje pri nekvalificiranem delu 20,8 odstotka, v tekstilni industriji 12,3 odstotka, v metalurški industriji 1,5 odstotka, v tiskarnah 2,2 odstotka, v trgovini in prevoznih podjetjih 8,5 odstotka ter v drugih industrijah in obrtih 9,8 odstotka.

Republiški proračuni za leto 1960

Po sprejetju zveznega proračuna in družbenega plana FLR Jugoslavije za leto 1960 so posamezne republike po temeljitih razpravah sprejele tudi republiške proračune in družbene plane. Ljudska skupščina LR Slovenije je o proračunu razpravljala prejšnji teden in je član Izvršnega sveta Tone Bole poudaril, da je letošnji družbeni plan Slovenije po vsebini, predvidevanjih, predlogih in zaključkih zgrajen na stvarno doseženih uspehih dosedanjega gospodarskega in družbenega razvoja, hkrati pa se aktivno vključuje v temeljne naloge in smernice zveznega družbenega plana. Kakor zvezni plan, tako predvideva tudi republiški plan Slovenije izpolnitev petletnega gospodarskega načrta že v štirih letih.

Vatikanski napad na politiko pomiritve

Napovedani obisk predsednika italijanske republike Gronchija v Sovjetski zvezi (medtem je bil obisk zaradi bolezni Gronchija odložen na pozneje) je pred nedavnim za sekretarja kongregacije Santa Offizia postavljeni kardinal Ottaviani izkoristil za strupen napad na politiko pomirjevanja med Vzhodom in Zahodom. Med mašo v rimski baziliki Santa Maria Maggiore, ki so jo priredili za „zatirano" in „molčečo cerkev" v vzhodnih deželah, je imel kardinal Ottaviani namreč skrajno ostro protikomunistično pridigo, v kateri je kar mrgolelo očitkov na račun vzhodnoevropskih dežel, sedanjo politiko pomiritve in zbližanja med Vzhodom in Zahodom pa je imenoval „koeksistenco z morilci".

V političnih krogih izjave kardinala Ottavianija niso ocenili le kot napad na predsednika italijanske republike in kot neposredno vmešavanje Vatikana v notranje zadeve Italije, marveč tudi kot obsodbo pomirjevalne politike med Vzhodom in Zahodom. Pravijo, da je kardinal Ottaviani s tem v nazadnjaškem smislu popravil papeževo božično poslanico, neki list pa je celo zapisal, da se tudi papež sam ne strinja s kardinalovimi izjavami.

Besede o morilcih ter o Abelu in Kainu pa so iz ust cerkvenega dostojanstvenika še toliko bolj čudne, če pomislimo na vlogo cerkve v zloglasni dobi inkvizicije, ko so tisoče in deset tisoče po nedolžnem strašno mučili in jih obsodili na grozno smrt na grmadi. Je že tako, da ima samo cerkev možnost, da popravi krivico s tem, da nedolžne žrtve vsaj več stoletij po njihovi mučeniški smrti proglasi za blažene in svetnike, kakor se po raznih poročilih dominikanci zdaj trudijo v primeru meniha Savonarole, ki je bil leta 1498 sežgan na grmadi.

Letalski sporazum med Avstrijo in Jugoslavijo

Pred nedavnim je bil med Avstrijo in Jugoslavijo sklenjen sporazum o avtobusnem prometu med obema državama v letu 1960, zdaj pa so v Beogradu sklenili pogodbo o spremembi in dopolnitvi prilog k sporazumu o letalskem prometu med Avstrijo in Jugoslavijo. Razgovori o tem sporazumu so bili v Beogradu v času od 11. do 13. januarja. Nova pogodba razveljavlja dosedanjo prilogo k sporazumu, podpisano leta 1953 na Dunaju, ter daje večje možnosti letalskim podjetjem obeh držav, da povečajo število prog in promet sploh. Pogodba navaja posebne možnosti za sezonski letalski promet, posebno pa za prevoz turistov, ki obiskujejo Jugoslavijo oziroma Avstrijo.

PO ŠIRNEM SVETU

Dunaj. — Ravno v trenutku, ko je bival zunanji minister dr. Kreisky v Parizu, kjer je sodeloval na pogajanjih obeh zahodnih gospodarskih združenj, je bilo v Londonu objavljeno, da bo minister Kreisky v času od 8. do 10. februarja uradno obiskal London, kjer bo imel razgovore z britanskimi državniki.

New Delhi. — Vicekancler dr. Pittermann in finančni minister dr. Kamitz sta v teh dneh bivala v Indiji, kjer sta imela s predstavniki indijske vlade razgovore o gospodarskem sodelovanju med Indijo in Avstrijo. Vicekancler Pittermann se je v Indiji udeležil slovesne otvoritve nove jeklarne, ki jo je skupno z nemškim podjetjem Krupp gradilo podjetje VÖEST v Linzu.

London. — V angleški prestolnici je imel bodoči predsednik neodvisnega Cipra nadškof Makarios pogajanja z zunanjimi ministri Velike Britanije, Grčije in Turčije, kjer so razpravljali o bodočem položaju Cipra. Medtem ko se Makarios zavzema za vključitev Cipra v britansko skupnost narodov, se je prejšnji vodja cipрškega odporniškega gibanja Grivas izrekel proti taki vključitvi. Makarios je na pogajanjih postavil precej pogojev in poleg odškodnine v višini 100 milijonov šterlingov zahteval tudi zmanjšanje števila britanskih oporišč na otoku Cipru.

Washington. — Med Ameriko in Bolgarijo so bili pred nedavnim ponovno vzpostavljeni diplomatski odnosi, ki so jih prekinili pred desetimi leti, ker je bolgarska vlada obdolžila ameriškega poslanika v Sofiji vohunstva ter zahtevala, da mora zapustiti deželo.

Pariz. — Na nedavnem zasedanju OEEC ter obeh zahodnih gospodarskih združenj so sklenili, da bodo ustanovili poseben odbor, ki naj bi proučil možnosti za čim tesnejše sodelovanje med EGS in EFTA ter hkrati za sodelovanje državčlanic teh združenj z Ameriko in Kanado. V tej zvezi govorijo o novem gospodarskem združevanju, ki naj bi zajelo vse tako imenovane atlantske sile.

Dunaj. — Na deželnem občnem zboru dunajske ÖVP je bil za novega deželnega predsednika izvoljen policijski major poslanec Leopold Hartl, ki je s tem prevzel mesto bivšega dunajskega predsednika in podžupana Weinbergerja. Pred izvolitvijo novega predsednika je prišlo v ÖVP-jevskih krogih do hudih notranjih bojev, ki so se vlekli več tednov.

Železno. — Gradiščanski deželni zbor je v ponedeljek sprejel sklep o razpustu in je predvideno, da bodo volitve v novi deželni zbor 10. aprila. Pri teh volitvah bodo na Gradiščanskem deželni zbor prvič volili z uradnimi glasovnicami.

Albany. — Uradno je bilo objavljeno, da bo ameriški predsednik Eisenhower v času od 10. do 19. junija 1960 obiskal Sovjetsko zvezo in s tem vrnil lanski obisk predsednika sovjetske vlade Hruščeva v Ameriki. V ameriških uradnih krogih ne izključujejo možnosti, da bo Eisenhower po svojem obisku v Sovjetski zvezi obiskal tudi Japonsko.

Kairo. — Združena arabska republika je sprejela ponudbo Sovjetske zveze, da bi dala na razpolago sredstva tudi za izgradnjo druge stopnje Asuanskega jezu. Iz uradnih krogov poročajo, da je predsednik Naser sovjetsko ponudbo sprejel, ko je imel razgovor s sovjetskim poslanikom v Kairu.

Ljubljana. — Prejšnjo soboto je bil na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču odprt prvi letošnji sejem — sejem modnih tkanin, konfekcije in usnjenih izdelkov, ki ga kratko nazivajo „Moda 1960". Ob tej priložnosti je bilo ocenjevalni komisiji predloženih 254 izdelkov, od katerih jih je bilo 80 odlikovanih z zlato, 61 s srebrno, 22 pa z bronasto medaljo.

Jaunde. — Vlada Kameruna, ki je s pričetkom letošnjega leta zaživel neodvisno življenje, je poslala generalnemu sekretarju OZN pismo, v katerem prosi za sprejem Kameruna v OZN.

Ruščina — vodilni svetovni jezik?

Ruščina in angleščina se borita za priznanje kot prvi svetovni jezik

Med ruščino in angleščino se je v zadnjih letih razvila huda borba, kateri od obeh jezikov bo priznan kot prvi svetovni jezik. Čeprav je po drugi svetovni vojni bila na prvem mestu angleščina, ruščina zdaj vztrajno pridobiva na ugledu in pomenu.

Pomen jezika se meri po njegovi razširjenosti v gospodarskem življenju, znanosti in diplomaciji. Na vseh teh področjih je doslej vodila angleščina, medtem ko je bila še pred kakšnimi štiridesetimi leti vodilna francoščina. Izvedenci Združenih narodov pa menijo, da bo najpozneje čez štirideset let prevzela vodilno vlogo ruščina.

To je predvsem zasluga naraščajočega političnega in gospodarskega vpliva Sovjetske zveze. Po podatkih OZN ruščina vedno bolj pridobiva na pomenu na vseh mednarodnih konferencah. Šolski otroci v vzhodnoevropskih državah se učijo ruščine in sovjetske publikacije preplavljajo svet.

Največje uspehe pa je dosegla ruščina na področju znanosti. Zaradi napredka sovjetskih učenjakov, znanstvenikov in tehnikov vzbujajo ruske znanstvene knjige vedno večjo pozornost. Že danes zahtevajo v zahodnih državah od mladih znanstvenikov, da znajo čitati ruske knjige.

Jezikovni izvedenci OZN so mnenja, da je ruščina mnogo primernejša za matematične in znanstvene knjige kot angleščina. Zaradi nejasne slovnice je angleščina mnogo manj precizna od ruščine. To so potrdili tudi prevajalci OZN.

Nadaljnji znak za zmanjševanje pomena angleščine in francoščine je v težnji kolonialnih dežel, da bi se osamosvojile. S tem hočejo izpodriniti jezik kolonialnih gospodarjev in uvesti namesto njega domači jezik. S prebujanjem arabskih narodov se veča tudi pomen arabskega jezika. Tudi nemščina v zadnjem času pridobiva na pomenu — predvsem na gospodarskem področju. Svojega nekdanjega pomena na področju znanosti pa si ni zopet pridobila. Tudi španščina pridobiva na veljavi, posebno v deželah, ki vzdržujejo gospodarske stike z Južno Ameriko. Glede na uporabo pa je najvažnejši jezik kitajščina, saj jo uporablja skoraj četrtina človeštva.

Ta razvoj le še potrjuje, kako nesodobni in nestvarni so tisti krogi, ki se pri nas na Koroškem zoperstavljajo slovenščini na šolah. Saj je splošno znano, da je z znanjem enega slovanskega jezika mnogo lažje učiti se tudi drugega!

Avstrijske državne nagrade

Prosvetni minister dr. Drimmel je na predlog posebnega odbora podelil tako imenovane velike avstrijske državne nagrade, ki so jih prejeli glasbenika Alfred Uhl in Theodor Berger ter pisatelj dr. Carl Zuckmayer. Nagrade so bile podeljene za življenjsko delo nagrajencev. Kot priznanje za pomembno kulturno ustvarjanje pa je prof. Ludwig Ficker prejel posebno nagrado velike avstrijske državne nagrade.

Nepismenost v Ameriki

hočejo odpraviti s televizijo

Tudi v Ameriki, ki bi rada osrečila s svojo kulturo ves ostali svet, vprašanje nepismenosti še zdaleka ni rešeno. Nasprotno, vsak deseti odrasli Američan povprečno spada med analfabete, ker je v Ameriki še mnogo milijonov ljudi, ki so le nekaj let obiskovali šole ali pa sploh nikdar. Stanje nepismenosti je v posameznih ameriških državah seveda različno. Tako na primer na področju, ki obsega zvezne države Alabamo, Severno in Južno Karolino ter tretjino države Tennessee, živi skupno nad 5 milijonov odraslih, med katerimi pa je 1,160.000 ljudi, ki so hodili v šolo manj kot pet let, 214.000 pa jih sploh še nikdar ni prestopilo šolskega praga. V državi Kalifornija imajo 440.000 nepismenih, v New Yorku pa celo 900.000.

Iz tega je razvidno, da povzroča pristojnim činiteljem boj proti nepismenosti hude skrbi. Prav po ameriško pa so začeli ta problem reševati po televiziji in bodo imele posamezne postaje posebne oddaje za nepismene, v katerih bodo na primitiven način skušali posredovati „učencem" znanje abecede in jih tako uvajali v skrivnosti pisane besede. Uspehi, ki so jih doslej dosegli s to metodo, so baje pomembni in se je tudi UNESCO odločila, da se takega boja proti nepismenosti posluži v Indiji, Afriki in na Srednjem vzhodu.

Kaj bo izdala Cankarjeva založba?

V letu 1960 bodo knjige Cankarjeve založbe izhajale predvsem v okviru štirih zbirk: Sodobni roman, Svetovni roman, Bios in Nova ljudska knjižnica.

Sodobni roman: V tej zbirki bodo izšle štiri knjige. Domače pisatelje bo zastopal Danilo Lokar s svojim avtobiografskim romanom „Leto osemnajsto", v katerem pripoveduje o življenju v Gorici in na Primorskem pred prvo svetovno vojno ter neposredno po njej. Drugo delo bo roman „Gospod predsednik", ki ga je napisal Miguel Angel Asturias, kateri spada med prve literarne osebnosti latinske Amerike. „Kontrapunkt življenja" je naslov tretjega romana, v katerem je znani pisatelj Aldous Huxlej kritično opisal angleško „boljšo družbo" ter razkril vso njeno pokvarjenost. Kot zadnja knjiga v tej zbirki bo izšel roman „Bosonogo ljudstvo" enega glavnih sodobnih romunskih književnikov Zaharie Stanca.

Svetovni roman: Tudi ta zbirka bo obsegala štiri knjige, med katerimi bo prevod Balzacovega romana „Lilija v dolini" gotovo najbolj privlačen, saj gre pri tem delu za enega najlepših ljubezenskih romanov svetovnega slovstva. V sodobno angleško literaturo spada roman „Moj sin! Moj sin!" Howarda Springa, medtem ko bo iz starejše angleške književnosti zajet roman Samuela Butlerja „Pot vsega življenja". Zadnja knjiga te zbirke pa bo delo iz stare kitajske književnosti, roman „Razbojniki iz močvirja Liang Shan", ki ga je napisal Shi-Nai-An.

Bios: V tej zbirki izhajajo knjige zgodovinske, potopisne ali poljudno znanstvene vsebine. „V svetu operne glasbe" bo naslov prve knjige, napisal pa jo je znani slovenski skladatelj in glasbeni pisec Marijan Kozina. Prav tako delo domačega avtorja bo knjiga „Razdobja alkimije", ki jo je napisal dr. Črtomir Nušič. V pravem pomenu besede zgodovinskega značaja bo knjiga starorimskega pisatelja Gaja Svetonija Trankvila „Dvanajst rimskih cesarjev", dočim bo zadnja knjiga zbirke posvečena madžarskemu pesniku in revolucionarju Petoefiju, delo sodobnega madžarskega literarnega zgodovinarja Illyesa Gyule.

Nova ljudska knjižnica: Zbirka bo letos obsegala šest knjig. Kot prva bo izšla povest koroškega pisatelja Josefa Friedricha Perkoniga „Ugrabljena strd" v prevodu Roka Ariha. Nadalje izidejo v tej zbirki še eno najbolj znanih del južnoafriškega pisatelja Petra Abrahamsa „Divji pohod", potopis sovjetskega raziskovalca Zorina „Od Zanzibara do Mesečevih gora", zanimiva knjiga raziskovalca vulkanov Harouna Tazieffa „Živi ognjeniki", roman švedskega pisatelja Moberga „V novi domovini" ter roman švedskega pisatelja Fransa Bengtssona „Rdeči Viking".

29. gledališče v Moskvi

Sovjetska prestolnica Moskva ima zdaj že 29 gledališč, ko so pred nedavnim odprli tako imenovano gledališče „miniatura" V tem gledališču bodo prikazovali komorne dramske predstave vseh vrst, v prvi vrsti pa satirične in humoristične igre, katerim se bodo pridružila še glasbena in baletna dela. Značilnost novega gledališča je tudi v tem, da so igralci sami mladi umetniki, ki so pred dvemi leti končali šolanje na moskovskih igralskih akademijah.

„Mladost v svetu tehnike"

Pod tem naslovom bodo v Sloveniji priredili letošnjo proslavo Dneva mladosti, za katero se že zdaj pripravljajo po raznih krajih republike. V industrijskem središču Velenju bo v tem okviru republiško tekmovanje pionirjev v izdelavi brodarskih modelov, v industrijskem središču Mariboru bo republiško tekmovanje pionirjev-radioamaterjev, medtem ko bodo v Ljubljani priredili republiško razstavo pionirjev-fotoamaterjev. Na Dan mladosti pa bo v Ljubljani republiško tekmovanje mladine na vseh področjih tehnike, ki ga bo prenašala tudi ljubljanska radio-televizija.

V celoti pa bo letošnji Dan mladosti med mladino Slovenije pregled znanja in dela mladih tehnikov, zadružnikov, prirodoslovcev, članov tehničnih, dramatskih, literarnih, pevskih in drugih krožkov, ki bodo v prihodnjih tednih in mesecih tekmovali po občinah in okrajih ter v republiki.

„Školska biblioteka" v Sarajevu

Sarajevska založba „Svjetlost" je osnovala novo „Školsko biblioteko", ki se razlikuje od sličnih po tem, da izdaja izbor tekstov, ki so povsem skladni z učnim načrtom. V izdajah te zbirke so domači in tuji pisatelji predstavljeni šolski mladini v njihovih najboljših delih in so izbranim tekstom dodani tudi uvod ter ocena posameznega dela. Vsa dela, ki so doslej izšla v tej zbirki, se odlikujejo po praktični uporabnosti za šole, knjige pa so po svoji izredno nizki ceni lahko dostopne šolski mladini.

V Brežah se pripravljajo na novo sezono

Igralska skupina v Brežah, ki vsako leto prireja igre na Petrovi gori, se že pripravlja za letošnjo igralsko sezono, ko bo v času od 25. junija do 4. septembra izmenoma uprizarjala Schillerjeve „Razbojnike" ter Shakespearovo komedijo „Vesele žene vindsorske".

Lani je igralska skupina v Brežah slavila desetletnico svojega plodnega delovanja, ko se je z izrednim uspehom predstavila javnosti z Hauptmannovo tragedijo „Florian Geyer" ter Shakespearovo komedijo „Ukročena trmoglavka". Posebno po teh dveh uprizoritvah je sloves igralske skupine daleč presegel meje domačega kraja ter so Brežani vzbudili veliko zanimanje tudi izven Koroške in Avstrije ter priznanje domačih in tujih kritikov. Zdaj lahko rečemo, da je igralska skupina v Brežah odrasla otroškim letom in se danes lahko s ponosom ozira na leta trdega dela, velikih naporov in brezmejnega idealizma, v katerih ji je uspelo izoblikovati priznan ansambel, ki se uspešno vključuje v gledališko skupnost „Oder in občinstvo".

Najboljša dela svetovnih klasikov so se v zadnjih desetih letih v živih slikah odvijala na Petrovi gori v Brežah, posredovana v prvi vrsti množicam ljudi, ki navadno nimajo neposrednega stika z gledališčem svetovne klasike. S tem je igralski skupini uspelo, da je ljudi obogatila z neminljivimi vrednostmi klasikov. Poleg tega pa je skupina v tem času prehodila težavno pot preureditve in izgradnje naravnega prizorišča na Petrovi gori, nabavila si je tehnično opremo, lastno garderobo ter si uredila svoj klubski dom za vaje in šolanje igralcev; Brežam pa je izbojevala mednarodno priznanje tuiskoprometnega kraja z gledališčem na prostem. Nikakor ni pretirano mnenje, da v nemško govorečem svetu nikjer razen v Brežah ni odra, ki bi že deset let iz lastnih sil z živim amaterskim gledališčem služil delu svetovnih klasikov.

To častno priznanje pa je hkrati tudi dolžnost in odgovornost za bodoči razvoj. V tem smislu si je skupina pod vodstvom Hannesa Sandlerja začrtala naloge za novo desetletje, katero bo letos začela z nadaljnjimi deli iz svetovne literature, s Schillerjem in Shakespearom. Vodstvo igralske skupine v Brežah se z vsemi močmi trudi, da bi izbrana komada uprizorili z izbrano zasedbo najboljših igralcev tudi v najmanjših vlogah, da bi letošnjo igralsko sezono izoblikovali kot posebno umetnostno doživetje.

Retoromanska manjšina v Švici

Časopisov ni, če izvzamemo nekaj periodik brez večjega vpliva. Zato ni čudno, če je pot „nemški ofenzivi" odprta prav na območju, ki je povprečnemu bralcu najbolj dostopno. Redne oddaje radia Reromünster obsegajo nekaj več kot pol odstotka celotnega programa oddaje v retoromanščini, kjer so glavna narečja zastopana v razmerju 1:1:1. Program obsega radijske igre, skeče, reportaže, novice, otroške ure in pridige. Leta 1946 so ustanovili posebno radijsko družbo „Comünanza Radio Rumantsch", ki skrbi za retoromanske oddaje in šteje lep krog sodelavcev.

Številke govore, da nima nobeden od ostalih treh narodov v Švici sorazmerno toliko nadarjenih pesnikov in piscev. Njihova dela izdaja Ligia Romontscha, čestokrat pa ostanejo rokopisi zaradi pomanjkanja sredstev — v predalu. Nemški založniki — razumljivo — ne kažejo nobenega zanimanja za retoromansko literarno ustvarjanje. Gledališkega življenja v bistvu ni.

In kaj govore podatki o šolstvu? Tisti, ki so prepričani v najbolj vzorno ureditev manjšinskega vprašanja v Švici, bodo nekoliko razočarani. V čisto retoromanskih krajih delujejo osnovne šole z retoromanskim učnim jezikom, medtem ko nemščino kot „gospodarski jezik" poučujejo le nekaj ur tedensko. Tam, kjer je nemški življ nadkrilil domačine, je pouk v nemščini z obveznimi urami retoromanščine, vendar ta ni povsod obvezna za Nemce. Seveda uče v retoromanskih šolah književni jezik, ki je tam v veljavi, oblasti pa skrbe za primerne učbenike. Izdatki za izdavanje različnih retoromanskih učbenikov so precejšnji, vendar se doslej ni nihče uradno spotaknil ob njih.

Nikjer v Švici ne obstajajo retoromanske sekundarne šole, t. j. šole, ki ustrezajo našim srednjim strokovnim šolam in gimnazijam. Učni jezik je povsod samo nemški. Retoromani pa obiskujejo še ure materinščine. Nič čudnega torej ni, če vsa romanska inteligenca obvlada nemščino prav tako dobro (ali celo bolje) kot materinski jezik. Bodoči retoromanski učitelj obiskuje nemško učiteljišče z obveznimi urami materinščine, podobno velja tudi za seminiščnika. Tako se zgodi, da morajo domačina pozneje, ko zapusti bogoslovje, spet „preobračati" k materinščini, ker se ga nemška vzgoja, predvsem pa nemško mišljenje zelo močno oprime.

Višjo izobrazbo iščejo Retoromani na nemških vseučiliščih. Medtem ko si na primer italijanska manjšina v Ticinu, ki tudi nima lastnega vseučilišča, lahko izbere kak primeren kraj v jezikovni matici! — v Italiji, si Retoromani ne morejo pomagati. Kaj rado se dogodi, da nemški način mišljenja, ki ga mladi človek dobi v nemških srednjih šolah in pozneje nemškem vseučilišču, usodno vpliva na njegov nacionalni razvoj v prihodnje.

Da bi otroci v ogroženih krajih ohranili materinščino, je Ligia pričela od leta 1945 dalje ustanavljati otroške vrtce, imenovane „scolettas". Doslej jih je ustanovila 16, obiskuje pa jih približno 800 otrok. Po potrebi jih finančno podpre kanton, vzdržujejo pa jih tudi z občinskimi samoprispevki. Njihov pomen je izredno velik. Pogostoma se zgodi, da otroci vplivajo na svoje starše, ki jih je iz kakršnega koli razloga že asimiliral nemški življ, da se znova prično učiti materinščine, ali pa se vpišejo v posebne tečaje za odrasle.

O tem, da obstajajo tudi retoromanski inšpektorji za retoromanske šole, ni treba posebej govoriti. Sam boj proti vplivu nemškega jezika je težak. Odgovor na vprašanje, ali se bo retoromanski jezik ohranil v prihodnje, je pravzaprav že dala zgodovina. Živi, se razvija in se prenaša dalje. Z druge strani se vse bolj uveljavlja mnenje, da bi zvezni parlament moral v primerni obliki omejiti dotok tujega kapitala v čisto romanske predele, t. j. onemogočiti proces asimilacije, ki ima izključno gospodarsko podlago. Zahteve v tem smislu so posebno močne v italijanskem delu Švice, v Ticinu, kjer se problem postavlja v prav tako pereči obliki.

Retoromansko razumništvo zbira vztrajno vse gradivo, ki v objektivni luči prikazujejo razvoj retoromanskega gibanja v številkah in besedi. Zato so tudi vse zahteve Ligie Romontsche bogato dokumentirane in žanjejo potrebno podporo pri oblasteh.

(Konec)

Velik uspeh Avsenikovega kvinteta na Koroškem

Priljubljeni Avsenikov kvintet vključno s pevsko dvojico Danico Filipličevo in Francetom Korenom koncertira od 14. januarja z velikim uspehom na Koroškem. Doslej so člani ansambla nastopili v osmih naših vaseh in dveh mestih, danes zvečer bodo podali koncert še v Logi vasi, za zaključek pa bodo sodelovali na Slovenskem plesu v Celovcu.

Odlični ansambel ni poznan le v svoji domovini, temveč tudi vsem koroškim Slovencem in preko tega v širokem svetu, kjer se je na številnih gostovanjih pred zelo zahtevno publiko nadvse uveljavil ter si osvojil sloves glasbenih mojstrov mednarodnega značaja. Po radiu in ploščah poznajo umetnike po naših krajih vsi in kaj naravno je, da so jih radi in z veseljem sprejeli v svoji sredi ter jih poslušali iz neposredne bližine. Zaradi tega je tudi zanimanje za Avsenikove koncerte po naših naseljih izredno živahno. Stotine zadovoljnih poslušalcev je tudi hvaležnih Slovenski prosvetni zvezi, da je začela letošnjo prosvetno dejavnost s posredovanjem tako bogatih umetniških dobrin, polnih veličastne, resnične a vzlic temu preproste za vse sprejemljive lepote.

Glasbena umetniška raven ansambla je na višku, vendar povezana in spojena z narodovo dušo, da njihovo umetnost s srcem in čustvom dojemajo vsi brez izjeme od kmeta in delavca do izobraženca. Predvsem pa se navdušuje mladina ob dragocenih biserih Avsenikovih ustvaritev, ki izžarevajo s tako silo, da se jim ne more ustavljati noben ljubitelj lepe glasbe, niti takšen ne, ki nima preveč razvitega poslušnega daru.

Ni čuda, da so polne dvorane vzhičenih poslušalcev izpričevale svoje navdušenje z viharnim in dolgotrajnim aplavzom po vsaki točki odvijajočega se zgoščenega in pestrega programa, kar govori o velikem doživetju silne, čustveno in vroče podane zvočne barvitosti.

Še vibrirajo v vzdušju zvoki Avsenikove glasbe v dvoranah na Bistrici v Rožu, v Borovljah, v Kotmari vasi, v Železni Kapli, v Pliberku, v Št. Primožu v Podjuni, na Radišah, na Bistrici na Zilji, v Maloščah in na Reki pri Št. Jakobu in še dolgo ne bodo izveneli v ušesih hvaležnih poslušalcev akordi vedre in osvežujoče melodije.

In končno: V besedah ne moremo v celoti izraziti tega, kar ste nam dragi umetniki Avsenikovega kvinteta lepega prinesli in dali, v globini mnogih stotin koroških Slovencev pa kipi prisrčna hvala. Posredovali ste nam kos bogate, neizčrpne in visoke slovenske glasbene umetnosti in kulture, kar nam je v veliko vzpodbudo in zadoščenje.

Pevski zbor SPD „Svoboda" v Logi vasi

je pel na Gorenjskem

Po večtedenskih pridnih vajah je minulo soboto pevski zbor SPD „Svoboda" v Logi vasi pričel s svojimi letošnjimi koncerti v čast in spomin lani umrlemu dolgoletnemu predsedniku društva in starosti pevskega zbora, Noltiju Černicu.

Svoje koncerte, ki jih bo v naslednjih tednih nadaljeval po domačih tleh, je pričel s kratko turnejo na Gorenjsko, ki jo je posredovala Slovenska prosvetna zveza pri koncertni poslovalnici v Kranju. Pod vodstvom svojega pevovodje Hanzija Aichholzerja je zbor nastopil v Prešernovem gledališču v Kranju in v prosvetnem domu v Podbrezjah. Pred koncertoma pa je v soboto opoldne zapel na trak za radio Ljubljana osem koroških narodnih v priredbi Zdravka Švikaršiča ter Pavleta in Mira Kernjaka.

Pevski zbor SPD „Svoboda" v Logi vasi je majhen zbor. Če se je kljub temu podal na koncerte v okolico glasbeno zelo zahtevnega Kranja, potem je to dokaz, da razpolaga z dobro izvežbanimi pevci in glasovi in da je zelo dobro upet. To sta v polni meri potrdila njegova prva dva letošnja koncerta, kjer je pesmi svojega sporeda — med njimi vrsto zelo zahtevnih umetnih in narodnih — zapel odlično in v splošno navdušenje poslušalcev. Nežno in globoko čustveno zapete pesmi so pokazale, da je Hanzej Aichholzer mojster interpretacije, njegovi pevci pa znajo lepo obvladati svoj glas in ga prilagoditi odlično uglajenemu baritonu Tevžija Kakla, ki je žel splošno priznanje in občudovanje.

Tako v Kranju kakor v Podbrezjah je občinstvo z odprtim srcem sprejelo pevski zbor, ki tik pred Vrbo goji našo pesem in jo oznanja mednarodnemu svetu; tov. Peter Lipar, zborovodja pevskega zbora „France Prešeren", ki je zbor spremljal, pa mu je ob slovesu izrekel prisrčno zahvalo in pohvalo.

Za izgradnjo poti na Komelj

Raztresene kmetije na res zelo hribovitem in strmem Komlju v občini Blato, so brez primerne povezave s svetom z ustrezno dovozno in odvozno tovorno potjo. Posledica je, da je promet zelo otežkočen in oviran, združen z napori človeka in vprežne živali ter z izgubo dragocenega časa, ker morejo prevažati le majhne in lahke količine tovora. Zaradi tega na primer tudi les nima tiste veljave, kakor drugod, kjer imajo ugodnejše transportne možnosti. Privoščimo jim povsod, da jim je svet bolj odprt, želimo pa tudi pri nas v dejansko težavnem, doslej iz javnih sredstev še zelo malo ali sploh nič gospodarsko podprtem kraju, da pridemo do prepotrebne in ustrezne poti.

Za izgrdanjo poti na Komelj se je začel prizadevati že bivši župan Kumer, prizadevanja pa nadaljuje tudi sedanji župan Krof. Načrtovana cesta bi bila dolga 10 km in bi znašali stroški veliko denarja. Iz javnih sredstev bi dobili nekako 70 odstotkov, vendar bi prišlo za 16 zainteresiranih kmetov še po 1000 šilingov na hektar, kar bi bila brez dvoma huda obremenitev. Slišali smo, da bo občina dobila 200.000 šilingov kot podporo ob 40-letnici glasovanja ter da je ta denar namenila za izgradnjo komeljske poti. Spet pa slišimo, da je to upanje splavalo po vodi in bodo denar nakazali za pozidavo „obmejnega doma„ (Grenzlandheima) v Pliberku. Menimo, da je za gospodarski obstoj in okrepitev gorskih kmetij v tem kraju prvenstvena zadeva dobra pot, kar bi gotovo tudi nekoliko omejilo namere nekaterih, ki se ukvarjajo z mislijo, da bi se izselili iz hribovitih krajev.

Nič nimamo proti temu, da v Pliberku zgradijo obmejni dom, saj v mestu res ni nobene dvorane, razen šolske telovadnice, za večje družabne ali recimo kulturne prireditve. Nič nimamo proti gradnji, če bo dom res služil temu, kakor so zagotavljali ob priložnosti prvega vboda z lopato, kjer je med drugimi tudi ravnatelj glavne šole Stukovnik dejal, da bo v domu prostor za vse brez razlike prepričanja ali narodnostne pripadnosti. Če bi bilo tako, bi bilo razveseljivo, ker bi pomenilo prelomnico s preteklostjo in bi koristilo lepšemu medsebojnemu sožitju. Iz izkušenj pa smo upravičeno zaskrbljeni, da bo ta dom tudi služil ponemčevanju in pristranskim namenom, kakor je slišati iz raznih trenj in iz gotove izjave.

Za gradnjo poti na Komelj pa se morajo vendar najti potrebna sredstva in recimo prav zdaj ob plebiscitnem jubileju, ko zatrjujejo, da hočejo nadoknaditi, kar so leta in leta gospodarsko zanemarjali v teh krajih. Če ima država denar za izpeljavo podjunske železnice s predvideno 9-milijonskim letnim primanjkljajem, potem mora biti možna tudi podpora za izgradnjo poti na Komelj.

Strma je pot do starostne podpore

Pred nedavnim sva se srečala s starim prijateljem Petrom. Njegovo bivališče je v gorskem kraju naše domovine. Sosedje so delovni gorski kmetje, gozdni delavci in priložnostni dninarji. Peter stanuje več desetletij v grajskem stanovanju, delal pa je 36 let kot drvar pri grofu. Vsa desetletja si je prideloval svoj borni vsakdanji kruh z rokami v napornem delu, ko je vihtel sekiro, vlekel žago in s cepinom vlačil hlode.

V družini se je rodilo sedem otrok. V dobi nacistične tiranije so njega in njegovega sina zaprli in vtaknili v koncentracijsko taborišče Dachau. V tem taborišču žalostnega spomina na tiste temne čase je pretrpel do konca vojne. Hčerka Katica, stara komaj šestnajst let, je šla v vrste partizanov, da pomaga osvoboditi domači prag tujih nasilnikov. Dva meseca pred zmago je njena topla srčna kri iztekla v Svinjški planini. Dragocena žrtev za svobodo, lepše življenje, za pravico in mir v svetu je pokopana s tremi tovariši partizani v Golovici, najvišje ležeči nekdanji slovenski vasi v Svinjški planini.

Peter je 64 let star ter je postal invalid. Pri izpolnjevanju svojih poklicnih dolžnosti si je zlomil roko, zaradi tega ne more več opravljati napornih drvarskih del. Naravno je, da je poizkusil in se potegnil za starostno rento. Vložil je več prošenj na pristojno mesto, od koder pa so mu odgovorili, da je še premlad za rento ter mu nasvetovali, naj dela kaj lažjega do svojega petinšestdesetega leta. To je pa seveda smola, ker odmerjajo rento po zaslužku zadnjih let. Samoumevno je, da človek v visokih letih z rokami in telesnimi močmi ne more toliko delati kakor v svojih mlajših letih, po čemer mu odmerjajo tudi zaslužke. Peter pa je poleg tega, kakor rečeno, še invalid.

V svoji zadevi se je zglasil na pristojnem uradu v Celovcu, kjer je upal, da bodo zastopali njegove upravičene težnje. Dva uradnika je zaprosil za pomoč, da bi prišel do rente, čeprav mu manjka še eno leto čakalne dobe, toda ne more več delati, ker mu je odpovedala roka. Pri tem si je dovolil še pripomniti, da v Jugoslaviji delavci lahko že s petinpedesetimi leti uživajo starostno podporo. Potrudil se je uradnikom raztolmačiti svoje želje v nemškem jeziku, čeprav mu govorica ne teče gladko, ker je vse življenje v svoji družini in s sodelavci govoril po domače slovenski.

Uradnika sta ga vendar dobro razumela, ker eden mu je takoj odgovoril, češ, če je v Jugoslaviji boljši, potem naj gre dol in tam zahteva podporo. Petra pa s tem niso spravili iz ravnotežja, ker njegova vest je čista in morala krepka, izčrpan je le telesno, ker je dolga leta vse svoje sile vdinjal koristim drugih. Mirno in stvarno je odgovoril: „To bi bilo pa neumno, da bi šel v Jugoslavijo po podporo. Avstrijec sem, tukaj sem delal in plačeval bolniško blagajno in druge davke. Bil sem tudi zaprt, ker sem se zavzel za zopetno vzpostavitev neodvisne Avstrije, kot žrtev je padla v borbi proti napadalcem Avstrije tudi hčerka, sedaj naj bi pa hodil v drugo državo po tukaj zasluženo rento". Uradnika sta se spogledala in nista rekla več besede, Peter pa tudi ne, vzel je klobuk in odšel.

Zares strma in naporna je pot, preden se doseže starostna podpora za primerno in skromno preživljanje življenjskega večera.

ŠMIHEL NAD PLIBERKOM

Naše SPD „Peca" je predpreteklo nedeljo začelo izvajati svoj načrt letošnje prosvetne sezone. Na pobudo SPZ je povabilo Hanzija Weissa iz Št. Janža, da predava o snovi „Moja pot po Bosni, Črni gori in Dalmaciji".

Zanimivo predavanje s skioptičnimi slikami v živih barvah so vsi navzoči spremljali z živahnim zanimanjem. Predavatelja so nekateri izpopolnjevali še s svojimi spomini z obiskov v teh krajih. Kakor prej na Radišah, so tudi v Šmihelu iznesli željo po večkratnih predavanjih za splošno izobrazbo in spoznavanje drugih krajev in dogajanj v svetu, posebno pa tudi za gospodarsko in poklicno izobrazbo. V uvodnem in zaključnem govoru je predsednik Kropivnik povedal, da ima društvo v letošnji zimi predvidena še druga predavanja in društvene prireditve. Novi odbor si je osvojil načelo zadnjega občnega zbora SPZ, kjer je bilo rečeno, da ni vse prosvetno delo le v igranju in petju, temveč tudi v splošnem izobraževanju in vzgojnem delu

KOLEDAR

Petek, 22. januar: Vincencij
Sobota, 23. januar: Zar. D. M.
Nedelja, 24. januar: Timotej
Ponedeljek, 25. januar: Spr. Pavla
Torek, 26. januar: Polikarp
Sreda, 27. januar: Janez
Četrtek, 28. januar: Peter

Na obisku pri starosti našega kraja

Iz starih časov na Radišah in v okolici

Dolgo sem imel v načrtu, da bi obiskal starosto našega kraja, Martinovega očeta Valentina Wrulicha v Lipici. Končno sem se le učasil in ga obiskal. Mož mladostno vedre in živahne narave se živo zanima za vse domače in svetovne dogodke. Nihče bi mu ne prisodil, da bo v kratkem dopolnil 90. leto svojega življenja, rodil se je namreč 9. februarja 1870.

Njegova mladost je bila trda in skromna. Kljub temu, da so bili starši delavni in štedljivi, se je na mali hriboviti kmetiji le težko preživljala šestčlanska družina. Zaradi tega so morali že komaj dorasli otroci za zaslužkom od doma.

Leta 1874 so dozidali šolo na Radišah. Valentinov dve leti starejši brat je bil med prvimi otroki, ki so hodili na Radišah v šolo. Prvi učitelj je bil Posnik, veroučitelj pa župnik Drobež. Prej so hodili le nekateri otroci, po večini fantje iz vasi Lipica, Tuce in Verovca, ki so v bližini Žrelca, prostovoljno v žrelsko šolo. Od časa do časa pa je prihajal iz Celovca starejši mož, menda je bil upokojen uradnik, k Miklavcu in Radarju v Tuce, kjer je učil pisati in brati. K pouku so prihajali tudi dekleta in starejši ukaželjni ljudje ter so se mnogi kar dobro naučili. Za pouk in prizadevanje so možu učitelju prinašali stari in mladi učenci razne domače darove. Učni jezik v šolah v Žrelcu in na Radišah je bil slovenski, kakor tudi molitev in verouk.

Ko je mladi Valentin nekoliko dorastel, so ga starši poslali za ministranta h kapucinom v Celovcu. Po nekaj letih je postal za takšno službo prevelik in se je vrnil domov. Njegovo mesto pri kapucinih pa je prevzel njegov tri leta mlajši brat Janez, ki se je po nekaj letih tudi vrnil domov. Delal je doma ter v bližnji in daljnji okolici do svojega dvajsetega leta. Potem pa je nastopil pri kapucinih službo mežnarja ter jo vestno in dostojno opravljal nad 60 let do svoje smrti. Kot takega ga niso poznali le vsi Celovčani, temveč tudi ogromno podeželjskega prebivalstva, posebno iz slovenskega dela Koroške. Naši predniki in očetje iz vse južne Koroške so ob svojih opravkih v Celovcu radi zahajali v preprosto kapucinsko cerkev, pogosto pa tudi ob nedeljah in prav posebno v adventnem in postnem času, da so tam opravili spoved. Za dolgoletno in zvesto službovanje ga je papež Pij XII. odlikoval z redom pro ecclesia et pantifice.

Valentin pa je delal doma in priložnostno tudi drugod, da je kaj zaslužil. Tri leta je služil vojake pri lovskem bataljonu v Judenburgu, štiri orožniške vaje je delal na skalnatem Krasu blizu Trsta, eno pa na Madžarskem na cesarskih manevrih in ob zaključku defiliral pred samim cesarjem Francem Jožefom. Valentinov dve leti starejši brat pa je med tem po svoji teti podedoval Selanovo domačijo, na kateri je vzgojil kopo zdravih in pridnih otrok ter dočakal visoko starost. Tudi sestra se je poročila in tako je Valentin ostal doma sam v oporo omagajočim staršem. Oženil se je ter s skrbno ženo vzgojil devet zdravih in poštenih otrok. Razen dveh, ki jih pokriva že gomila, so se razpršili po svetu s trebuhom za kruhom. Le sin Nanti je s svojo marljivo ženo Mojco ostal kot opora in pomoč svojemu očetu, kjer dela marljivo in z vso predanostjo. V prvi svetovni vojni je bil tri leta pri vojakih in dalje časa na italijanski fronti.

Stari Martinov oče pripoveduje zanimive stvari o spremembah časa in načina življenja v desetletjih njegovega življenja. Razmere v vsakdanjem življenju so se neverjetno spremenile. Novi čas je zajel tudi razmere in življenje na deželi. Obleko, na primer, so izgotavljali v njegovi mladosti vso iz domačega prta, kakršna je bila tudi posteljnina. Za nedelje in praznike pa je bila obleka iz raševine, stkane iz niti preje in volne. Vso zimo so ženske predle v dolge večere pri luči tresk. Pri preji so otrokom pripovedovale dogodke in vse mogoče pravljice. Možje „avci" pa so za tkalskimi stolmi potrpežljivo tkali prt in raševino, česar bi današnja nervozna generacija ne zmogla več. Pri odprtem ognju v črnih kuhinjah, večkrat polnih dima, pa so matere v glinastih piskrih huhale preprsoto domačo nekupljeno hrano. „Vadile" so ajdovo moko za žgance, ki so jih kuhale v splošnem za kosivco. Kava je bila nekaj posebnega in le v nedeljah zjutraj za kosivco. Razen ob nedeljah so meso jedli med tednom le malokdaj.

(Se nadaljuje)

Barve pripovedujejo

Gotovo ste že opazili, da so luči na pisalnih mizah zelene barve. Zakaj niso rdeče, vijoličaste ali modre? Večina bi na postavljeno vprašanje odgovorila: ker zelena barva ne utruja oči. Toda s tem še ni rečeno, da zelena barva olajšuje delo! Znanstveni poskusi so dokazali, da človek ni najbolj delaven pri zeleni, temveč pri rožnati svetlobi. Resnica je, da zelena barva povzroča prijetno počutje, pomirjajoče učinkuje na oči, vendar to ne pomeni tudi največje storilnosti. Nasprotno, zelena luč nas napravi lene in nas zaziblje v sladko brezdelje.

Večina ljudi ima navadno ob modri svetlobi občutek mrzlega, nasprotno pa jim rdeča barva pričara občutek toplega, prijetnega. Da ni to samo navada ljudi, so dokazali, ko so peljali ljudi, ki niso imeli pojma, za kaj gre, v sobo z modro barvanimi v drugo z rdeče barvanimi zidovi. Obe sobi sta bili enako veliki in v obeh je bila enaka temperatura. Tisti, ki so jih peljali v ti sobi, so vsi soglašali, da je soba, ki ima rdeče zidove, toplejša od one z modrimi stenami. S posebnimi napravami so celo ugotovili, da barva vpliva na telesno temperaturo, modra jo znižuje, rdeča pa zvišuje. Da je pa to samo posledica občutka vida, so dokazali, ko so v te sobe peljali slepe ljudi, ki niso čutili nobene razlike v temperaturah obeh sob.

Ne iščimo daleč!

Če se kdo ne počuti dobro, takoj misli, da mu primanjkuje vitaminov, da mu prebavila ne delajo v redu ali, da ima duševne napake. Toda pogosto je popolnoma zdrav, duševno in telesno, in edini vzrok slabega počutja so barve pohištva, preprog ali zidov sobe. Vendar tak vzrok zelo težko ugotovimo, ker enake barve različno učinkujejo na ljudi različnih značajev. Na primer: na osebo z mirnim značajem rdeča barva drugače učinkuje kot na osebo, ki se hitro razburi. Ob bledosivi svetlobi ima melanholičen človek drugačne občutke kot sangvinik. Kar nekoga razburja, to drugega pomirja, kar nekoga veseli, drugega žalosti itd. V sobo, ki je bila polovico pobarvana s toplimi barvami: oranžno, rdečo in rjavo, druga polovica pa s hladnimi modrimi barvami, so pustili melanholike. Tisti, ki so nasprotovali svojemu temperamentu, so se vsedli tako, da so gledali tople barve, ostali, ki so želeli ostati v svojem razpoloženju, so gledali hladne barve, ki so jim povečale njihove žalostne misli.

Zadnji primer dokazuje, da obstajajo ljudje, ki imajo rajši barve, ki jim škodijo —, kakor obstajajo ljudje, ki najbolj cenijo tiste jedi, katere jim je prepovedal uživati zdravnik. Za nekoga, ki se težko koncentrira, niso primerne žive barve, nasprotno so te primerne za ljudi, ki radi zapadejo v melanholično razpoloženje.

Barve lahko škodijo celo apetitu! Neki ameriški strokovnjak za razsvetljavo je povabil goste na večerjo. Servirali so izvrstne jedi — vendar gostje niso kazali apetita! Toda gostitelj zato ni bil nič užaljen, bil je celo vesel, da mu je poizkus tako dobro uspel. Vzrok, da so jedi ostajale na mizah, je bil v luči, s katero je ta znanstvenik razsvetlil jedilnico. Uporabil je senčnike, ki so propuščali samo rdeče in zelene žarke, tako, da so bile vse jedi kot v resnici.Takoj, ko je spremenil luč, so gostje dobili normalen tek.

Rdeča barva

Pravijo, da je zelena barva barva upanja, rdeča pa ljubezni! V psihologiji imenujemo zeleno: barva počitka in rdečo: barva delovanja — aktivnosti.

Kakšen vpliv ima rdeča barva na ljudi, je zelo dobro spoznal direktor tovarne fotografskih plošč. Dokler so bile okenske šipe rdeče barve, so postali delavci hitro razburljivi in nemirni. Pričeli so peti in nadlegovati svoje sodelavke. Ko pa je direktor dal rdeče nadomestiti z zelenimi šipami, so se delavci pričeli obnašati bolj mirno, manj so govorili in so se po končanem delu počutili manj utrujeno.

Znan je tudi primer Dominikanskega mostu v Londonu. Imenovali so ga „Most samomorilcev", ker so od tod mnogi življenja naveličani ljudje skočili v Temzo. Toda ko so nekega dne njegovo sivo konstrukcijo prebarvali s svetlozeleno barvo, je most pričel izgubljati ime „Most samomorilcev", ker je bilo vedno manj tistih, ki jim je bil ta most zadnja točka življenja. Število samomorov se je zmanjšalo na tretjino prejšnjega števila.

Velika večina ljudi nima smisla za barve. To je razumljivo, ker ničesar ne storimo za razvoj tega občutka!

Ne samo smisel za barve, ampak tudi spomin za barve je pri večini ljudi slabo razvit. Gospodinja, ki bi morala kupiti nit za krpanje nogavic, je pa pozabila vzeti s seboj nogavico, pride domov največkrat z nepravilno barvo.

Ta slabo razvit spomin za barve so dolgo proučevali v Kaliforniji na neki plantaži za paradižnike. Paradižnike n. pr. obirajo, ko imajo neko določeno zrelost — in njej ustrezno barvo. Vendar pa se je dogajalo, da so obiralke delale napake pri obiranju; niso si mogle zapomniti, kakšno barvo mora imeti lepo dozorel paradižnik. Rešili so problem tako, da so izdelali lak za nohte z natančno isto barvo, kot jo mora imeti zrel paradižnik — in od takrat obirajo obiralke samo zrele paradižnike.

Uporabna barvna psihologija

Moderna barvna psihologija uporablja barve, da bi znižala število nesreč pri delu in za zvišanje produktivnosti dela. V neki tovarni čevljev so delavke tožile o bolečinah v očeh. Psiholog je ugotovil, da so šivale črne čevlje s črno nitjo na črnem stroju. Potem so negibljive dele stroja pobarvali z rjavo, premične z zeleno. Bolečine so prenehale in produktivnost se je zvečala.

V nekem podjetju so delavci stalno tožili o veliki teži zabojev, ki so jih morali prenašati. Ko pa so te črne zaboje prebarvali s svetlozeleno barvo, ni bilo več slišati pritožb. To je razumljivo, če vemo, da temne barve dajejo občutek teže, svetle pa lahkosti.

Vendar mora barvna psihologija upoštevati tudi tradicijo v uporabi barv. Kadar zapadnjaki žalujejo, nosijo črno, medtem ko nosijo Kitajci tedaj bele obleke. Do kakšne mere so nam izsledki barvne psihologije koristni, nam zgovorno kaže primer, ko se je velika newyorška restavracija obrnila na psihologa z vprašanjem: kako bi obarvali jedilnice, da bi se gosti počutili prijetno, da bi čutili veliko lakoto in tako čimveč zapravili, in končno, da bi po jedi naglo vstali od mize in napravili prostor za nove goste! Isti psiholog je prepričan, da ni več daleč čas, ko ga bodo natakarji vprašali, kakšne barve naj bodo namizni prti, da bodo gostje postali bolj radodarni in da bodo puščali na mizah kraljevske napitnine!?!

Nekaj o vojnah

Uradno najdaljša od vseh vojn v zgodovini je bila tako imenovana stoletna vojna med Anglijo in Francijo, ki je trajala od 1338. pa do 1453. leta, torej 115 let! Sicer bi bilo moč reči, da so križarske vojne trajale še dalj časa (vsega skupaj jih je bilo devet), ker so trajale nad 195 let (od 1096. pa do 1291), toda le-te niso divjale nepretrgoma.

Najbolj krvava od vseh vojna — glede na število padlih — je bila druga svetovna vojna (1939—1945). Po cenitvah je med to vojno padlo 22,060.000 vojakov in civilistov, nad 34,300.000 pa jih je bilo ranjenih. To oceno pa so po 1956. letu še popravili, ko je tudi Sovjetska zveza objavila svoje izgube med minulo vojno (okoli 25,000.000 vojakov in civilistov).

Najmanjša armada na svetu je prenehala obstajati aprila 1939. leta, ko je umrl 95-letni Andreas Klieber, zadnji vojak liechtensteinske vojske. Ta „armada", ki je 1886. leta „pomagala" Avstriji v vojni z Nemčijo, je štela — 59 vojakov!

Najmanjša vojska na svetu, ki danes še obstaja, je „armada" kneževine Monaca: šteje — 65 vojakov!

Največja topova, ki so ju kdajkoli naredili, sta bila nemška topova „Težki Gustav" in „Dora". Ta topova, ki so ju Nemci uporabljali v drugi svetovni vojni, sta tehtala vsak po 1.344 ton, streljala pa sta lahko do 17 kilometrov daleč po skoraj 5 ton težke granate!

Zanimivosti iz znanosti IN TEHNIKE

Poskusi z želvami so pokazali nenavadne rezultate — te počasne oklepnice se orientirajo po soncu, ki očividno usmerja njihovo „notranjo uro". Podobno orientacijsko metodo so že prej odkrili pri rakih in pri ptičih. Želve, ki so navezane komaj na življenjski prostor s premerom sto metrov, so prepeljali tudi po deset kilometrov daleč od njihovega bivališča in jih spustili. Pri jasnem nebu so brž krenile v pravi smeri proti domu, če pa je bilo oblačno ali so jim nastavili umetno sonce, so ga brž polomile.

*

V prihodnjih petih letih bo izumrla največja žival na svetu, sinji kit. Tako vsaj trdi nekaj vodilnih biologov, ki se ukvarjajo s temi danes že tako redkimi živalmi. V kitolovski sezoni 1958-59 je brodovje kitolovcev s tridesetimi orjaškimi plavajočimi „tovarnami" in 250 ladjami za lov ulovilo 8000 sinjih kitov, kar pomeni 60 odstotkov vseh ulovljenih kitov. Že zdaj je teh živali v svetovnih morjih tako malo, da marsikateri samec zaman išče samico. Sinji kit doseže do 30 metrov dolžine in tehta toliko kot 25 slonov ali 150 volov.

*

Mravljinčna kislina kot zdravilo? Starim očancem, ki so tako trdili, so se dolgo posmehovali. Zdaj pa so v laboratorijih potrdili resničnost te ljudske vede. Zdravilo iridomirmecin, ki ga že tudi sintetično pridobivajo, ni čisto nič drugega kot kislina neke vrste tropičnih mravelj. To zdravilo, ki so ga pričeli v zadnjem letu ponekod uporabljati, se je uspešno izkazalo proti koleri, tifusu, paratifusu in tuberkulozi.

*

Ameriški fiziki so na nebu odkrili nekaj nenavadnega. Rakete so oborožili z astronomskimi daljnogledi in fotografskimi kamerami, občutljivimi za ultravijolične žarke. Slike, ki so jih te rakete posnele visoko nad zemeljsko površino, so pokazale povsem drugačno nebo, kot ga sicer poznamo. V okolici zelo vročih, modro razžarjenih zvezd so namreč odkrili orjaške oblake plina, ki izžareva močno ultravijolično svetlobo. Z zemeljske površine jih ne opazimo, ker naše ozračje ne propušča kratkovalovnih svetlobnih žarkov. Posebno izrazit je ta pojav v ozvezdju Device, razlagati pa si ga astronomi še ne znajo.

*

V rdeči ilovici v bližini južnofrancoskega mesta Aix-en-Provence je znanstvenik Dughi odkril na stotine okamenelih jajc s premerom od 14 do 20 centimetrov, ki se je zanje izkazalo, da so iz „gnezda" davno izumrlih orjaških kuščarjev. Takšna okamenela jajca so do zdaj le redkokje izkopali. Najditelj jih je odkril čisto slučajno na sprehodu. Nekaj ameriških odprav pa jih je zaman iskalo po brezpotnih stepah Mongolije cele mesece. Včasih je zato potrebno malce sreče.

Kje ste, Lamutovi?

66 Anton Ingolič

„Kako je z njo?" je vprašal Peter, tretji v moji skupini; šele pred nekaj meseci sem ga dobil, dotlej je porival vagončke; bil je plah, a odkrit fant in dober delavec.

„Danes ali jutri..."

Nikola je le uganil.

„Je prvi?"

„Je in ni."

„Pri prvem je tudi mene skrbelo. Ko je lani povila petega, je že šlo kot namazano. Jaz iz hiše v jamo, v hišo pa babica, jaz iz jame domov, z doma pa babica. ‚Kako je bilo?' sem vprašal bolj iz vljudnosti kot iz zaskrbljenosti. ‚Šestič bo lahko kar sama opravila?' In nisem še odprl vrat, sem že zaslišal najprej otrokov glas, glas tretjega sina, potem še njenega, ženinega, kako je oštevala otroke, ki so prihrumeli k njej. S tem si, Marko, res ne delaj skrbi!"

Nikolove besede me seveda niso mogle pomiriti. Marta ni bila Nikolova žena, in kdo ve, ali je bil Nikola res tako ravnodušen, kot je govoril. Begale so me najbolj črne misli. Prav zdaj, ko sem zasadil sveder v premog in se je na vse strani zaprašilo, je morda zadnjič zavzdihnila, in ko bom prišel ven, mi bodo samo še povedali, da je zatisnila oči.

„Pazi, Marko! Pazi!"

V zadnjem trenutku sem odskočil.

Od stropa se je odluščila črna gmota. Če ne bi bil odskočil, bi mi bilo zmečkalo nogo.

Hvaležno sem pogledal Petra.

Marta bo srečno rodila, hčerko ali sina, mene pa bi skorajda odpeljali v bolnišnico. Sem res otročji! Tovariši pravijo, da sem hladnokrven, drzen. Zdaj naj bi me videli.

Boril sem se s seboj, s premogom, s svedrom, krampom, podporniki, z devet sto metrov debelo kamnito plastjo nad seboj, dokler le nisem prišel spet na sonce. Takoj sem se odpeljal v bolnišnico; tam so mi povedali, da sem prišel prezgodaj, da pa bo kmalu.

Samo za toliko sem skočil domov, da sem pogledal, kako je z Madelon, in nekaj malega pojedel.

„Kako jih nenadoma skrbi! Vsaka žena bi morala k zdravniku, da bi ugotovil, ali bo imela lahek ali težek porod. A prej je moškim malo mar, samo da... No, saj vemo, za kaj gre moškim!" Rdečelična sestra je naravnost uživala zaradi mojega strahu. „Pojdite že in dajte nam mir!"

Sprehajal sem se spodaj pred bolnišnico, stopil v krčmo, spil vrček piva, spil še enega, se spet sprehodil, bil že na stopnicah, a se vrnil, ker nisem maral poslušati porogljivih pridig rdečelične sestre. A v krčmi nisem zdržal. Spet sem bil pred belimi vrati. Usekam jo, če mi še kaj reče. Da ali ne, nič drugega ne maram slišati. Potrkal sem, ne, zaropotal.

„A, ta divjak? Rudar ne? Čestitam! Sin!"

„Kako?"

„Kako vendar? Sin!"

„Sin!"

„O, le počasi! Dečko je čvrst, zdrav, mati pa bolj slaba, a ni nevarnosti. Nekaj mesecev jo boste morali pustiti na miru. Ste razumeli?"

„Torej sin?"

„Seveda sin, če ni hči! Pojdite že, da malega rudarja okopamo! Saj bo rudar, ne? Veste, rudarje imam rada. Pozimi se strašno rada grejem pri peči. No, srečno, srečno, rudar... Kako vam je ime?"

„Marko."

„Srečno, rudar Marko! Bom povedala ženi, da ste bili tu in da jo pozdravljate in tako dalje. Drugo se bosta zmenila jutri in naslednje dni. Nekaj mesecev se samo menita!"

Objel bi jo bil. Sijajna ženska! Kaj jo je le zmotilo, da je šla med sestre? Morda je ni nič zmotilo; ljudem je hotela pomagati.

„Srečno, sestra..."

„Sestra Filomena!"

„Srečno, sestra Filomena! Hvala, hvala!"

„Je že dobro, sporočite sorodnikom, da ste dobili sina! To se spodobi. In napijte se!"

Opotekel sem se na ulico.

Marta je slaba, a nevarno ni. Sestra Filomena ni takšna, da ne bi govorila resnice. Sin, pravzaprav sinček, rudar, rudarček! Ali se bova kdaj skupaj spustila v jamo? Seveda se bova. Čez petnajst let, ko bo šel na zunanje delo, jih bom jaz imel šestinštirideset, in ko se bo z osemnajstimi spustil v jamo, bo meni eno leto manj kot pedeset. Delala bova skupaj tako dolgo, da ga bom naučil, kako se je treba varovati plinov in udora pa drugih nesreč, kako je treba mahati s krampom in držati sveder, napravil bom iz njega rudarja, potem šele stopil v pokoj. Samo da me ne bi prej stisnila silikoza! Do zdaj sem dober. Še zadnjič je dejal zdravnik: „Čestitam. Kakor da delate v pragozdu ali da ste mornar na oceanu." Vsi mi čestitajo. Zaradi zdravja. Toda najbolj si zaslužim čestitke zaradi Marte. In sina! Krenil sem v krčmo. Toda ali ni sestra Filomena dejala, naj pišem sorodnikom? Res, že dolgo jim nisem pisal, še materi ne. Najprej pismo, potem vino! Zvrnil sem kozarec belega in se odpeljal domov. Pravzaprav sem zaplaval skozi Mens v kolonijo tretjega šahta.

Na dvorišču je bilo polno otrok. Lovil sem Madelon, komaj sem jo ujel.

„Bratca si dobila!" sem ji zaklical in jo dvignil k sebi.

Pomahala je z ročicami: „Bratca, bratca!"

Dosedanja in bodoča pot našega kmetovanja

Eden bistvenih problemov našega kmetovanja je vprašanje, ali sedaj, ko kmetijska proizvodnja v državi takorekoč krije potrebo po surovinah za prehrano prebivalstva, še lahko večamo količino pridelkov za prodajo na trgu. V tem vprašanju so mnenja naših vasi deljena. Dočim dobršen del kmetovalcev potrebo po nadaljnjem dvigu proizvodnje in po večanju produktivnosti vidi in jo razume, je še vedno mnogo kmetovalcev, ki menijo, da bi v naraščajoči konkurenci na trgu prišli z omejevanjem proizvodnje lažje na račun. Katero od teh mnenj je spričo danih pogojev pravilno, bomo poskušali v naslednjem razčleniti.

Razvoj v zadnjih desetih letih in izgledi za bodočnost

Kakor na drugih področjih družbenega življenja in dogajanja, smo bili tudi v kmetijstvu v zadnjih letih priča naravnost revolucionarnih sprememb. Kmetijska proizvodnja in produktivnost kmetijstva sta v zadnjih desetih letih neverjetno narasli. Po površini je produktivnost kmetijstva v tem razdobju narasla za eno tretjino, po delovni sili — se pravi po človeku, ki dela v kmetijstvu — pa celo za polovico. V državnem merilu je v kmetijstvu zaposleni človek v letu 1959 produciral polovico več pridelkov, kakor jih je produciral leta 1949. Razen s krušnim žitom krije avstrijsko kmetijstvo takorekoč vse potrebe po surovinah za prehrano prebivalstva. Pri mesu, mleku in mlečnih izdelkih ter pri krompirju je v zadnjih letih prišlo do viškov, ki jih je treba spravljati v denar na trgu izven države.

Napačno bi bilo, če bi mislili, da kmetijska proizvodnja v državi ne bo več naraščala. **Avstrijsko kmetijstvo še zdaleka ni izčrpalo možnosti za nadaljnji dvig produktivnosti h kateremu ga sili konkurenca drugih držav in gospodarskih združenj. Da bo kmetijska proizvodnja v naši državi še naraščala, ne sledi zgolj iz ravnokar povedanega, temveč tudi iz naraščajoče letne porabe umetnih gnojil in setve priznanega semenja.** Poraba umetnih gnojil, ki je bila v predvojnih in v prvih povojnih letih malenkostna, iz leta v leto narašča. Leta 1954 n. pr. je naša država dodatno k domači proizvodnji uvozila 286 milijonov šil. umetnih gnojil, leta 1958 pa že za 415 milijonov šil. Lani je poraba umetnih gnojil znašala že blizu 1 milijona ton ali 100.000 vagonov umetnih gnojil.

Za nadaljnje naraščanje kmetijske proizvodnje v naši državi pa govori tudi iz leta v leto naraščajoča setev priznanega in kontroliranega semenja. Le-ta je od leta 1951 narasla za 56 %. Ne nazadnje pa kaže na nadaljnje naraščanje kmetijske proizvodnje tudi mehanizacija kmetijstva, ko se število poljskih strojev, ki omogočajo pravočasno in naglo spravilo poljskih pridelkov iz leta v leto veča. Tako je število traktorjev lani doseglo številko 110.000, medtem ko jih je bilo leta 1957 šele 85.000. Število motornih kosilnic je med letom 1957 in letom 1958 naraslo za 7.000 na 65.000, število žitnih kombajnov pa v teku enega leta za 1.200 na 5.600. Električnega toka je kmetijstvo lani porabilo preko 275 milijonov kilovatnih ur, medtem ko ga je leta 1937 porabilo komaj 55 milijonov kilovatnih ur.

Kakor vedno močnejše gnojenje z umetnimi gnojili in vedno bolj razširjena setev priznanega semenja večata donose poljščin, tako pravočasno in naglo spravilo pridelkov, ki ga omogočajo stroji, vidno zboljšuje njihovo kvaliteto, konkretno rečeno, krmno in uporabno vrednost poljščin. To in pa vedno boljša selekcija v živinoreji kažeta, da bo tudi donos živine — rastnost in molznost — naraščal še naprej.

Ob taki prognozi za kmetijstvo naše države kot celoto je seveda zelo nevarno, če se ta ali oni kmetovalec — zavestno ali podzavestno, to je vse eno — **drži v svojem kmetovanju oblik, ki so za časa kmetovanja z volom in konjem veljale za najboljše. Še bolj nevarno pa je, če se zapira pred tem očividnim napredkom in če se poskuša po svoje upirati toku časa, ki neizprosno buta ob njegovo kmetijo.** V preteklosti so bili pogoji uspešnega kmetovanja nasproti današnjim dokaj enostavni. V teku enega desetletja pa smo takorekoč poskočili iz naturalnega kmetovanja na kmetovanje, **ko igra denar vedno večjo vlogo. Srečali smo se s trgom dobre kupne moči, bogate izbire in naraščajoče izbirčnosti.**

Ta skok je postavil celo vrsto nekoč nespornih pravil kmetovanja na glavo. Od nas zahteva drugih, novih oblik kmetovanja. Kmetovalec, ki ne gospodari z jasnim pogledom na preteklost in sedanjost in ki ne dela svojih zaključkov za bodočnost, bo prišel pod kolesa časa, pa če živi še tako skromno in če se počuti še tako trdnega.

Kakšno proizvodno smer?

Zaostalost kmečkih gospodarstev naše vasi je očitna. Najmanj tako kakor zaostajanje v porabi gnojil in setvi priznanega semenja je dokaz te zaostalosti **nerešeno vprašanje proizvodne smeri,** ki bi najbloj odgovarjala danim gospodarskim možnostim in tržnim pogojem na kmetiji. Na naši vasi gre namreč za to, da potrebni napredek ne iščemo zgolj v izdatnejšem gnojenju in setvi visokorodnih poljščin, temveč da pod pojmom „napredek našega kmetovanja" **vidimo in razumemo potrebo po primernih preureditvah in preusmeritvah naše proizvodnje za trg. Malo nam bo pomagano, če bomo zgolj izdatno gnojili in pridno sejali visokorodovitne sorte poljščin, mi moramo pri tem upoštevati tudi potrebo po poenotenju vrste in sorte pridelkov in po izenačenju njihove kvalitete na vasi in v soseščini.**

Znamenja časa vedno bolj očitno kažejo, da se bo drobna kmečka proizvodnja, kakor jo imamo po naših vaseh, mogla na trgu pomeriti in vzdržati konkurenco le, če bo konkurenčna tako po količini kakor tudi po kvaliteti. Večje količine enega in istega blaga in njegova izenačena kvaliteta je ena izmed osnovnih zapovedi gospodarske ureditve in preusmeritve ne le kmetije kot take, temveč celih soseščin in vasi, ki se naj k temu cilju združijo. Pri tem je precej vseeno, kaj si bodo izbrale kot glavno tržno proizvodno panogo. Načelo poenotenja sortimenta in ponudbe ter izenačene kvalitete velja za vse panoge, katerih pridelke vnovčujemo — pri žitu, pri mesu in mleku, pa tudi pri lesu. Uresničevanje tega načela mora biti naš glavni gospodarski cilj za leto 1960 in v bodoče sploh.

Pričnimo razmišljati in kalkulirati

Tu pa se v svoji odločitvi ne smemo prenagliti. Naša neposredna odločitev mora temeljiti na stvarnosti naših kmetij. Upoštevati moramo sedanje stanje ter se temu primerno odločiti za vrste poljščin, ki nam najbolj uspevajo, za ustrezen plodored ali kolobar poljščin in gnojenja ter za obseg in obliko bodoče živalske proizvodnje.

V tozadevnem razmotrivanju bomo kmalu spoznali, da so možnosti za poenotenje naše tržne proizvodnje odvisne od lege naše kmetije. Čim bliže smo mestu, industrijskim ali pa tujskoprometnim središčem, tem večja izbira panog tržne proizvodnje se nam odpira. **Toda to nas ne sme zavesti. V vsakem primeru posebej bo obstojalo še vedno vprašanje, katera proizvodna panoga bo v danih pogojih v resnici najugodnejša, najbolj zanesljiva in v pogledu na rentabilnost najmanj občutljiva.** Pri iskanju odgovora na to vprašanje nikakor ne prezrimo, da bomo na dolgo dobo gledano uspešno kmetovali le, če bomo imeli eno, kvečjemu pa dve proizvodni panogi za trg in če bomo le-te dosledno modernizirali in se stalno strokovno usposabljali za njihovo zboljševanje.

Za vsako izmed panog, ki bodo prišle v poštev, moramo napraviti strogo kalkulacijo o njeni rentabilnosti. Preden pričnemo na kmetiji kaj spreminjati in preurejati, moramo vedeti, kaj nas bo to stalo in v koliko bomo v stanju, da z najnižjimi stroški dosežemo najvišji učinek.

Naše tozadevne kalkulacije morajo biti stroge in natančne. V njih mora biti upoštevan vsakoletni riziko, ki je v poliski proizvodnji povezan z vremenom. Ko bomo kalkulirali z donosi poljščin, se poslužujmo donosov, ki so nekoliko pod običajnim povprečjem, cene pa, ki se nanašajo na investicije, ki bodo povezane s prehodom na poenotenje proizvodnje in na stroške proizvodnje same, pa jemljimo najmanj take, kakršne so; še bolje pa bo, če jih bomo jemali za kakšnih 10 % više, kakor so sedaj, kajti ne pozabimo, da živimo v času neprenehnega naraščanja cen.

Pri svojih kalkulacijah nikakor ne pozabimo na pogoje vnovčenja in spravila blaga na trg. Tudi ti so zelo različni in povezani s stroški.

Predvsem pa pri kalkulacijah za prehod na sodobnejše kmetovanje ne obupajmo, temveč vztrajno iščimo svojo najboljšo pot. Naše kmetovanje in obstoj družine na kmetiji so odvisni od tega, koliko si bomo znali zagotoviti trg in zanesljivo prodajo, predvsem pa največji izkupiček kmetije v proizvodnji za trg. Ne držimo se preživelega starega pravila „kar imam doma, me nič ne stane", niti se ne oklepajmo nekdanjega gesla, da je večstranska kmetijska proizvodnja najbolj zanesljiva. Za večstransko proizvodnjo nam manjka časa in ljudi, predvsem pa znanja. Večstranska proizvodnja bo v bodoče naše male kmetije zaklepala pred trgom in s tem pred čedalje bolj potrebnim zaslužkom za naše delo in za vzdrževanje naših poslopij, strojev in orodja.

(bl)

Plemenski sejem v Lienzu

Pincgavska živinorejska zveza priredi v petek, dne 29. januarja 1960 s pričetkom ob 9.30 uri v Lienzu plemenski sejem. Za nakup bo na razpolago 40 do 50 brejih telic in krav.

Razveseljiv razvoj v velikovškem okraju

Zadnje štetje goveje živine po pasmah v okraju Velikovec je pokazalo, da je število govedi simodolske pasme v okraju Velikovec naraslo za 2288 glav. Nasproti predzadnjemu štetju se je število goved simodolske pasme povečalo za 70 %. Poleg tega so v okraju našteli še 1756 križancev, izvirajočih v glavnem od krav marijadvorske in bikov simodolske pasme.

Ta razvoj v velikovškem okraju je razveseljiv in kaže, da se kmetje zelo resno prizadevajo za intenzivnejše kmetovanje in za rentabilnejšo živinorejo. Kakor znano simodolsko govedo tako po rastnosti kakor tudi po molznosti daleč prekaša v Podjuni udomačeno marijadvorsko govedo. Simodolsko govedo sodi med najboljše goveje pasme v Srednji Evropi. Plemenski sejmi te pasme so v Avstriji postali mednarodni sejmi.

Več mleka in več mesa od goveda pa je prav v Podjuni, ki je še vedno kmetijski okraj, prvenstvena potreba in nujnost kmetovanja. Zato je samo želeti, da bi pričela preusmeritev v govedoreji Podjune v bodoče še hitreje napredovala in da bi kmetovalci odstopili od reje v državi številčno najmanjše pasme marijadvorcev ter postavili v svoje hleve živali številčno najmočnejše pasme v državi. Zaradi padajočega števila goved marijadvorska pasma po molznosti in rastnosti nikoli več ne bo mogla dohiteti simodolske pasme.

Ne pozabimo na naročilo gozdnih sadik!

Kakor smo že objavili, je deželna gozdna inšpekcija določila 29. februar za zadnji rok za naročilo gozdnih sadik. Naročila gozdnih sadik sprejemajo okrajne gozdne inšpekcije in njihove krajevne postaje za nadzorovanje gozdov.

„Da, bratca, bratca!" Zasmejal sem se prav od srca, postavil Madelon na tla in odhitel h Kresnikovim.

„No, saj sem rekla, da bo vse dobro," se je razveselila Kresnička, še preden sem spregovoril. „Hči ali sin?"

„Sin!"

„Čestitam, čestitam!" je zažvrgolela Veronika in mi tako močno stisnila desnico, da sem njen stisk začutil prav do srca. „Ej, zdaj bom lahko pela uspavanke in koračnice!"

Komaj sem se iztrgal iz njenega smeha in ljubeznivosti njene matere.

Spodaj v stanovanju sem nekaj časa brez dela stopal sem in tja, nazadnje pa le poiskal papir in sedel k mizi.

Najprej sem pisal materi.

„Dobili ste vnuka, ljuba mati. Nisem ga še videl, a gotovo je korenjak. Pridite ga gledat! Ne odlašajte več z obiskom! Pišite, kdaj boste prišli, da Vas bomo čakali na postaji! Uredite tako, da boste lahko ostali nekaj dni pri nas! Marti boste nasvetovali, kako je treba ravnati z otrokom, s sinom. Pridite, pridite!"

Potem nekoliko daljše pismo teti Jeri, ki sem ji bil dolžan odgovor na obe njeni zadnji pisma, nato še daljše in še bolj umirjeno pismo stricu Mohorju v Ameriko. Na sporočilo, da sem se oženil — tedaj sem mu zadnjič pisal — mi je odgovoril, da bi mi zelo rad poslal poročno darilo, toda pri njih krize še vedno ni konec, čeprav se je stanje že precej popravilo. Pekarna gre sicer bolje, toda za zdaj ni misliti, da bi zidal, še to, kar je imel, je šlo. Pisal mi je tudi o svojih dveh fantih, ki da sta prava Amerikanca, in hčerki, ki ji bo moral najti moža; najstarejši, John, pek, bi bil rad pilot in bi rad videl Evropo, predvsem Francijo in Pariz. Je tak fant, je še pisal, da bo dosegel, kar si je vtepel v glavo, ostali pa gotovo ne bodo nikoli videli stare domovine, tudi on, stric Mohor, ne in ne teta Špelca, čeprav bi tako rada pogledala domov.

Spomnil sem se tudi na strica Lenarta in teto Greto, ki sem jima zadnjič pisal še iz Merlewalda. Gotovo sta navdušena hitlerjanca; Hans in Karl, a tudi najmanjša, Truda, ki je še nisem videl, korakajo po Donawitzu in Leobnu v belih dokolenkah in strumno stegujejo roke pa vzklikajo „Heil Hitler!" Pišem še njim, naj vedo, koliko zaslužim, kakšno ženo imam, kakšnega sina, kako je tu v Franciji; kljub vsemu še vedno bolje kot pri njih.

Štiri pisma. Dovolj bo. Kaj pa Molanka, Martina mati? Seveda sem moral tudi njej sporočiti, da je dobila vnuka, in tudi njo povabiti na obisk. Potem sem se spomnil še svojih prijateljev in tovarišev: Amona, Gasparda, Pierra, pa Mathieua v Marseillu, Rogerja v Grenoblu in Massona v Parizu. Po francoski navadi sem vsem na kratko sporočil, da sva z Marto dobila sina.

Šele malo pred polnočjo sem legel.

Naslednji popoldan me je sestra Filomena le pustila k Marti.

„Samo za pet minut," mi je zabičala. „Tudi žene so včasih rade same. In potrebno je, da so. S sinom se tako še ne morete pogovarjati ne o premogu in ne o politiki."

Marta je bila bleda in utrujena, kakor da se je vrnila z dolgega, zelo dolgega potovanja. Rahlo se je smehljala, toda v očeh ji je žarelo.

„Marko," je zašepetala, ko sem se sklonil k njej in jo poljubil, „Marko, hudo je bilo, zdaj je mimo. Si ga že videl?"

Ob pogledu na otročička se nisem mogel tako veseliti, kot sem se veselil ob misli nanj; videl sem pravzaprav samo rdečo kepo mesa z drobnimi, krmežljavimi očmi in na pol odprtimi usteci. Hotel sem ga pobožati, a sem umaknil roko.

„Se ga bojiš?"

„Kaj bi se ga bal!"

Oprezno sem se s prsti dotaknil rdečega, vročega čela.

Vse drugače mi je bilo, ko sem položil dlan na Martino čelo.

„Kako ti je?"

Marta pa me je vprašala, kako je doma, kako je z Madelon, če nisva lačna, če nama ni dolgčas, če...

Sama vprašanja, za odgovore ni bilo časa, kajti rdečelična sestra me je že pocukala za rokav.

„Osem minut, tri prek norme, dragi rudar. Dvidnite se, poslovite in srečno!"

„Srečno, rudar oče Marko," se je nasmehnila Marta. „Dobra je sestra Filomena, zelo dobra," je še rekla. Ko sem bil pri vratih, je zaklicala polglasno: „Jutri pripelji Madelon!"

Na večer sta prišla k meni Nikola in Peter, prinesla sta vsak svojo steklenico vina, jaz pa sem poslal Veroniko po narezek. Pili smo, si napijali in zvečer, ko sem povabil še Kresnikove, tudi zapeli. Več smo pili in dalj smo peli, teže je Peter trgal oči od Veronike. Veronika je čutila to, zato je pela še lepše in še prikupneje se je smejala. Kresnik in Kresnička sta jo jela opominjati z jeznimi pogledi; ko ni zaleglo, sta se dvignila in jo odpeljala.

„Vražje dekle!" je dejal Nikola, „očetu in materi bo še delala sive lase."

„Lepo dekle!" je vzdihnil Peter.

„Dekle za tebe, Peter!" sem svojemu tretjemu ponudil dragulj, ki ni bil moj.

„Samo če bi me hotela!"

„Postaven si, lepo zaslužiš in štiri leta si starejši od nje. Kot nalašč zanjo! Seveda se je boš moral lotiti s prave strani. Zaspancev ne mara."

(Nadaljevanje sledi)

20 1933—1939

EVROPA PRED VIHARJEM

II. Razmajani mejniki

Zadnji poizkus

Zlomljen se je vrnil Schuschnigg na Dunaj. Čeprav se je predsednik republike Miklas zavedal, da pomeni to za Avstrijo začetek konca, je s težkim srcem privolil v pogoje. Imenoval je nacista Seyss-Inquarta za notranjega ministra in podpisal amnestijo za vse zaprte naciste.

Brž ko so bili nacisti izpuščeni na svobodo, je pričelo v deželi zopet vreti. Novi notranji minister Seyss-Inquart je odpotoval k Hitlerju v Berlin po navodila.

Na avstrijski meji se pričenjajo v naslednjih dneh pod krinko manevrov zbirati nemške čete. Pri tem pa ji ni šlo za prave manevre, temveč le za poizkus zastraševanja svojega avstrijskega soseda.

Pričenja se notranji razkroj Avstrije.

Schuschnigg je napravil zadnji poizkus, da bi rešil situacijo. V pravkar sklenjeni pogodbi je Nemčija priznala neodvisnost in suverenost Avstrije in se odpovedala vmešavanju v avstrijske notranje zadeve. Zato je Schuschnigg sklenil, da razpiše za 13. marec splošno ljudsko glasovanje.

Pri tem glasovanju naj bi se Avstrijci sami odločili za neodvisno Avstrijo ali za priključitev k Nemčiji.

10. marca je kancler razglasil glasovanje. Pri tem je računal, da bo dobil 70 do 75 odstotkov vseh glasov za neodvisno Avstrijo.

Ko so to zvedeli v Berlinu, je Hitler divjal. Zbal se je, da bi utegnil Schuschnigg res zmagati. To bi bil hud poraz nacizma na mednarodnem področju. Glasovanje je zategadelj treba preprečiti!

Seyss-Inquart je stopil 11. marca 1938 k Schuschniggu:

„Hitler je baje ogorčen in ves iz sebe, v Berlinu vse divja," je dejal avstrijskemu kanclerju. „Göring zahteva, da v eni uri odpoveste glasovanje! Pričakuje, da ga bom v eni uri o tem obvestil. Če do tedaj ne dobi sporočila, bo to pomenilo, da ste mi preprečili telefonski razgovor in bo temu primerno ukrepal . . ."

Schuschnigg je odhitel k predsedniku Miklasu. Okoli pol dvanajste se je vrnil v svoje uradne prostore in povabil Seyss-Inquarta k sebi.

„Prosim, sporočite gospodu Göringu," mu je dejal avstrijski kancler, „da je njegovi zahtevi z ozirom na položaj ugodeno."

Ljudsko glasovanje je bilo odpovedano.

Drugi ultimat

Seyss-Inquart je odšel, da bi telefoniral v Berlin. Čez četrt ure se je vrnil k Schuschniggu. V roki je držal listek, s katerega je prečital, kar mu je pravkar ukazal Göring po telefonu:

„Položaj se bo lahko rešil le, če bo avstrijski zvezni kancler nemudoma odstopil in če bo v roku dveh ur imenovan Seyss-Inquart za zveznega kanclerja. Če do določenega roka avstrijska vlada tej zahtevi ne bo ugodila, sledi vkorakanje nemških čet v Avstrijo."

Temu drugemu ultimatu je sledil globok molk.

Schuschnigg je znova poiskal predsednika Miklasa. Prijatelji in svetovalci mu prigovarjajo:

„Apelirajte na množico, pošljite vojsko na ulice! Odpor do zadnjega! Pokličite svet na pomoč, Pariz, London! Velesile ne bodo mogle mirno opazovati, da zavladajo v srednji Evropi cestni razbojniki! Danes smo mi na vrsti, in jutri . . . ?"

„Italija! Obrnite se na Mussolinija!"

Leta 1934, ko je bil umorjen Dollfuss, je vrgel Mussolini svoje čete na avstrijsko mejo, da bi podprl to deželo v njenem odporu proti Hitlerju. Toda zdaj je prišlo iz Rima samo hladno sporočilo:

„Na vaše vprašanje odgovarja italijanska vlada, da ne more dati avstrijski vladi nobenega nasveta."

Tudi s strani Anglije in Francije ni pričakovati nobene učinkovite pomoči. Schuschniggova politika počasnega popuščanja je imela namen, da pridobi na času. Vojaško premoč Nemčije lahko nevtralizira počasna oborožitev Anglije, ki bi zadržala Hitlerja pred pustolovščinami. Toda 21. februarja 1938 se je zgodilo nekaj, kar je razbilo še zadnje Schuschniggove iluzije: britanskega zunanjega ministra Edena je zamenjal lord Halifax. S Halifaxom je zmagala tako imenovana „skupina pomiritve", h kateri so sodili razen Chamberlaina in Halifaxa tudi britanski veleposlanik v Berlinu Henderson, ki je že junija 1937 ob neki priložnosti izjavil von Papenu, da „Anglija popolnoma razume rešitev avstrijskega vprašanja v rajhovskem smislu". Po Londonu se je govorilo, da je moral Eden odstopiti zaradi tega, ker je pripravljal skupno s Francijo izjavo o neodvisnosti Avstrije. Namesto tega je lord Halifax sporočil Franciji, da britanska vlada ne namerava storiti prav ničesar, kar bi opogumilo Schuschnigga k odporu proti Hitlerjevemu ukrepu.

Angleži in Francozi so imeli tedaj tako imenovano „avstrijsko vprašanje" za „družinsko zadevo dveh nemških narodov", ki jo naj sama rešita. Tedaj še slutili niso, da je bilo tako imenovano „avstrijsko vprašanje" le kamenček, ki je sprožil plaz. Verjetno bi bila vsa svetovna politika v naslednjih letih čisto drugačna, če bi velesile že takoj od začetka odločno nastopile proti Hitlerjevemu apetitu po sosednih deželah.

Bliža se konec

Tako je Schuschnigg sporočil predsedniku republike, da na Göringov pritisk odstopa s položaja ministrskega predsednika. Miklas ga je samo pogledal in tiho dejal:

„Vidim, da me vsi zapuščate . . ."

Miklas se je branil, da bi imenoval nacista za ministrskega predsednika. Branil se je, da bi se uklonil ukazom iz Berlina in da bi poklical Seyss-Inquarta k sebi.

Schuschnigg je vztrajal pri svojem odstopu. Pripomnil je, da bo kot bivši predsednik vlade opravljal posle predsednika, dokler ne bo imenovan novi.

V vladni palači na Ballhausplatzu je Schuschnigg izpraznil svojo pisalno mizo. Na nasprotni steni visi posmrtna maska Engelberta Dollfussa. Z ulice prihaja hrup, ki od minute do minute narašča. Bliža se konec . . .

V deželi je vrelo. Na Dunaju in še po nekaterih avstrijskih mestih so priredili nacisti velike demonstracije. Posebno velike in dobro organizirane demonstracije so priredili nacisti v Gradcu, znanem nacističnem gnezdu, ki ni zaman po Hitlerjevi zasedbi Avstrije dobilo kot edino avstrijsko mesto „častni naziv" „Die Stadt der Volkserhebung" (mesto ljudske vstaje).

Isti dan je izdal Hitler svoje „navodilo štev. 1," v katerem piše med drugim: „Ker druga sredstva ne vodijo do cilja, nameravam z oboroženo silo vdreti v Avstrijo, da bi tam prekinil s protiustavnimi razmerami in da bi napravil konec nadaljnjemu nasilju nad nemško usmerjenim prebivalstvom. Poveljstvo nad vso operacijo prevzamem jaz. Vkorakanje se bo pričelo 12. marca 1938 ob 12. uri."

V navodilu je nadalje rečeno, da želi Hitler mirno vkorakanje; „če bi pa vendarle prišlo do odpora, ga je treba z oboroženo silo brezobzirno streti."

Vojna po telefonu

Miklas še vztraja. Medtem ko vztrajno odbija, da bi imenoval v Avstriji nacistično vlado, pa se telefonski ukazi nadaljujejo. Ob 16. uri je Göring telefoniral nemškemu poslaniku na Dunaju: „V hipu naj dajo naši stranki popolno svobodo. O izvršenem me obvestite najpozneje do pol osmih zvečer . . . Do pol šestih mi sporočite, da je Miklas imenoval Seyss-Inquarta za predsednika vlade . . ." Na dunajski strani vedno enaki odgovori: „Razumem, razumem, razumem."

Ob 17. uri je Göring znova telefoniral. Dosegel je le nekega uradnika nemškega poslaništva in mu še enkrat strogo zabičal, da mora biti najpozneje do 19.30 imenovana Seyss-Inquartova vlada.

Okoli šeste ure je Göring ponovno telefoniral Seyss-Inquartu. Dal mu je navodilo, naj skupno z nemškim vojaškim atašejem takoj obišče Miklasa. Če ne bo nemudoma sprejel nemške zahteve, bodo ponoči vkorakale nemške čete v Avstrijo.

„Čete bomo zadržali edino," je rohnel Göring po telefonu, „če prejmemo do pol osmih sporočilo, da je Miklas izročil vlado vam . . ."

Toda Miklas vztraja še vedno. Njegov odpor je za Hitlerja skrajno neprijeten. Ali bo res treba vdreti z vojsko v Avstrijo? Čim dalje traja ta negotovost, tem jasneje bo opazil svet, pod kakšnim pritiskom stoji Avstrija. Iz Berlina je priletel s posebnim letalom na Dunaj Hitlerjev posebni pooblaščenec Keppler, ki je nosil pri sebi že vnaprej določen seznam novih ministrov.

V nemškem poslaništvu se sestanejo najvišji avstrijski nacistični zarotniki. Ker je Hitlerju še manjkal povod za vkorakanje nemških čet v Avstrijo, ga je treba torej šele ustvariti. Keppler poroča, da ima pri sebi besedilo brzojavke, v kateri prosi avstrijska vlada nemško, naj pošlje svoje čete, da bi „ohranile mir in red v deželi". Toda vlade, ki bi to storila, Avstrija še nima.

Samo en mož se še upira

Po ulicah korakajo in prepevajo nacisti, predsednik republike pa še vedno vztraja. Nobenega nacista noče imenovati v avstrijsko vlado. Končno sta se s Schuschniggom dogovorila, da bo Schuschnigg po radiu obvestil avstrijsko ljudstvo o nezaslišanem pritisku, ki ga izvaja na Avstrijo nacistična Nemčija.

Ob osmih zvečer je stal mikrofon na Schuschniggovi pisalni mizi, pet metrov od mesta, kjer se je pred štirimi leti zrušil Dollfuss pod kroglami nacističnih morilcev.

V kratkih besedah je kancler sporočil, pod kakšnim pritiskom stoji avstrijska vlada, in dejal med drugim:

„Ugotavljam pred vsem svetom, da so vesti, češ da so izbruhnili v Avstriji delavski nemiri, da vlada ni gospodar položaja in da sama ne bi mogla napraviti reda, od začetka do konca izmišljene. Gospod predsednik republike me pooblašča, da sporočim avstrijskemu ljudstvu, da se uklanjamo sili."

Na koncu svojega govora je še pozval Avstrijce, naj ne nudijo nemškim četam nobenega odpora, da bi se izognili bratomorni vojni. Nato se je še osebno poslovil.

Po cestah vladajo zdaj že nacisti. Delavci, ki so imeli slabe izkušnje z Dollfussovo in Schuschniggovo vlado, saj je razbila njihove organizacije, se nacističnih demonstracij niso udeležili. Prav tako pa se tudi niso zavzeli za Schuschniggovo vlado, ker je predstavljala klerofašistično diktaturo. Schuschnigg torej ni mogel računati na podporo delavstva.

Samo en mož se še upira: Miklas. Predsednik avstrijske republike se še vedno brani, da bi imenoval nacista Seyss-Inquarta za ministrskega predsednika. Zaman hodijo k njemu svetovalci, zaman hodijo k njemu nacisti.

„Povejte mu, da ne poznam nobene šale več! Če Miklas tega ni v štirih urah razumel, pa bo v štirih minutah!"

To so bile Göringove besede po telefonu, ob katerem je presedel ves ta odločilni dan in po njem neprestano dajal navodila svojim ljudem v Avstriji. Ko je izvedel, da stari predsednik ne popušča, je dejal:

„Pustite ga pač pri miru. Seyss pa naj takoj prevzame vlado!"

„Saj je prava figa"

Ob 20.45 je dal Hitler povelje za vkorakanje nemških čet v Avstrijo.

Nekaj minut pozneje je telefoniral Keppler Göringu:

„Stara vlada je izdala povelje, naj avstrijska vojska ne nudi nobenega odpora. Torej ne sme streljati."

Na to je odvrnil Göring v tonu, ki je značilen zanj:

„No, saj je prava figa!"

Nato — torej v času, ko je nemška vojska že prekoračila avstrijsko mejo — je narekoval Göring besedilo brzojavke, ki jo naj Seyss-Inquart pošlje Hitlerju v imenu avstrijske vlade. Besedilo se je glasilo:

„Začasna avstrijska vlada, ki ima po odstopu Schuschniggove vlade nalogo, da v Avstriji ponovno uvede mir in red, nujno prosi nemško vlado, da bi jo pri tej nalogi podpirala in ji pomagala pri prizadevanju, da bi preprečila prelivanje krvi. V ta namen prosi nemško vlado, da bi čimprej poslala svoje čete."

„Čimprej" je bil nesmisel, zakaj v trenutku, ko je Göring narekoval avstrijskim nacistom besedilo brzojavke, ki naj bi formalno opravičilo vkorakanje nemških čet, so Hitlerjeve motorizirane enote že davno prekoračile mejo in se bližale Dunaju. Ni znano, ali je bila ta formalna brzojavka sploh kdaj odposlana.

Vsako opozicijo v Avstriji so nacisti takoj izključili. Ob vkorakanju so aretirali preko deset tisoč ljudi. Med njimi je bil tudi Schuschnigg, ki je preživel nato sedem let po zaporih in koncentracijskih taboriščih, dokler ga niso leta 1945 osvobodile zavezniške čete. Pozneje se je izselil v Združene države Amerike, kjer živi še danes.

Kdo bo naslednji?

Vkorakanje nemških čet v Avstrijo je vzbudilo vznemirjenje po vsem svetu. Vendar se Anglija in Francija zadovoljita z medlimi formalnimi protestnimi notami. Sicer pa imata vso zadevo več ali manj za „družinsko vprašanje" med dvema nemškima narodoma.

Veliko vznemirjenje pa je nastalo v Pragi. Ali je zdaj na vrsti Češkoslovaška?

Izkazalo se je, da je uspeh najboljša propaganda. Večina avstrijskega ljudstva se je ob pogledu na moderno opremljeno nemško vojsko, njene tanke in letala kmalu ogrela za Hitlerja. K temu je pripomoglo še dejstvo, da Schuschniggova vlada ni bila posebno priljubljena in nihče ni posebno žaloval za njo. Seveda je v tedanjem času prvega navdušenja malokdo pomislil na to, kar bo sledilo, in na opustošenje, ki ga bo Avstriji zapustila Hitlerjeva vladavina. Dejstvo, da niso naleteli na noben pravi odpor, je presenetilo celo same naciste. Spočetka so mislili le na personalno unijo, v kateri naj bi bil Hitler vodja nemškega in avstrijskega naroda, toda zdaj so sklenili, da bodo odpravili zadnjo trohico avstrijske samostojnosti.

Ob svojem prihodu na Dunaj je zato Hitler na Heldenplatzu z gesto in tonom, ki sta značilna zanj, vzkliknil: „Kot firer in kancler nemškega naroda in rajha proglašam zdaj pred zgodovino vključitev svoje domovine v nemški rajh!"

Nemški general Jodl je zapisal tiste dni v svoj dnevnik:

„Po aneksiji Avstrije je omenil Hitler, da se mu z reševanjem češkega vprašanja ne mudi, ker je treba najprej prebaviti Avstrijo!"

Nočemo Čehov

Göringova častna beseda

11. marca 1938 zvečer je bil v berlinski „Letalski palači" slavnostni sprejem, na katerem so bili navzoči vsi višji nacistični funkcionarji Hitlerja. Spričo splošnega razburjenja zaradi dogodkov v Avstriji je stopil češkoslovaški veleposlanik v Berlinu Mastny h Göringu in mu izrazil zaskrbljenost češkoslovaške vlade. Na to mu je dal Göring častno besedo, da pri vkorakanju nemških čet v Avstrijo ni šlo za nič drugega kot za „družinsko zadevo" in da bo nemška vlada nadaljevala politiko zboljšanja medsebojnih odnosov s Češkoslovaško. Mastny je takoj po tem razgovoru odhitel v svoje veleposlaništvo in telefonično sporočil vladi v Prago vsebino svojega razgovora z Göringom. Nato se je vrnil na sprejem. Ko je obvestil Göringa o tem, da je sporočil njegovo zagotovilo svoji vladi v Prago, je ta podkrepil svojo izjavo še z naslednjimi besedami:

„Da, dal sem vam že besedo; ponavljam vam jo in dajem vam še besedo našega državnega poglavarja. Lahko vam jo dam in lahko čisto uradno izjavim, ker me je firer pooblastil, da v njegovi odsotnosti vodim vse državne posle."

Sploh igrajo Göringove častne besede v nacistični politiki kaj čudno vlogo. Že Mussolini se je čutil z zasedbo Avstrije ogoljufan in tako se je zgodilo tudi s Češkoslovaško. Pred nürnberškim sodiščem proti vojnim zločincem je skušal Göring svoje častne besede razložiti s trditvijo, da njegove častne besede niso veljale „Za večno", temveč samo za dotični trenutek, ko so bile izgovorjene.

(Nadaljevanje sledi)

SLOVENSKI vestnik

Stran 8 | Celovec, petek, 22. januar 1960 | Štev. 4 (923)

Warum verschweigt man die Wahrheit

In der Parlamentsdebatte am 4. 12. 1959 nahm der SPÖ-Abgeordnete Dr. Neugebauer auch zum Problem der sogenannten Windischen gründlich Stellung, jedoch wurde über seine Ausführungen in der Presse entweder überhaupt geschwiegen oder unter Berufung auf die APA-Aussendung gänzlich entstellt berichtet. Tatsächlich aber sagte NR Dr. Neugebauer, wie wir dem Stenographischen Protokoll der 16. Sitzung des Nationalrates entnehmen, folgendes:

Als Windische bezeichnet man seit eh und je die Slowenen. In Kärnten war dies so der Fall und auch in der Steiermark. Die benachbarten Bewohner, die die deutsche Sprache nicht sprechen, waren eben die Windischen. Und nun haben diese Windischen im Laufe der Zeit ihre Schriftsprache erhalten, etwa zu Beginn des 19. Jahrhunderts. Von da an nannten sie sich Slowenen. Sie wurden auch meist von den Deutschen als Slowenen bezeichnet, aber beide Namen wurden für die gleiche Sache gebraucht.

Nun kam das Jahr 1920, das Jahr der Volksabstimmung. Ein Teil der Slowenen stimmte für Österreich, ein anderer Teil für Jugoslawien. Bisher war windisch und slowenisch gleichgesetzt. **Und nun begann man, keinesfalls aus einer ethnographischen Notwendigkeit heraus, sondern aus politischen Gründen, jene Kärntner Slowenen als Windische zu bezeichnen, die für Österreich gestimmt haben. Es gibt sprachlich keinen Unterschied in ihrer Aussprache, vielleicht kleine Dialektunterschiede in den Tälern, jeder Dialekt ist reich durchsetzt mit deutschen Lehnwörtern. Ich möchte einmal betonen, man kann nicht windisch und slowenisch als zwei einander entgegenstehende oder widersprechende ethnographische Begriffe festlegen, sondern hier handelt es sich um einen politischen Begriff. Es handelt sich also nicht um eine Zwischennation.** Meine Frauen und Herren! Ich bin ein gewissenhafter Mann, und weil ich schliesslich doch schon jahrelang im Parlament bin und mich über verschiedene Fachgebiete, für die ich mich interessiere, nicht informieren konnte, **habe ich noch ausdrücklich den pensionierten Universitätsprofessor für südosteuropäische Geschichte gefragt, ob vielleicht im Laufe der Zeit der Begriff windisch tatsächlich ein ethnographischer Begriff geworden sei. Er konnte es nur verneinen, und in keiner Einführung in die Slawistik werden Sie jemals den Begriff „windisch" als Zwischennation zwischen Slawen und Deutschen finden.**

Ich möchte dem Herrn Abgeordneten Dr. Gredler sagen, dass es sich also nicht um ein Steckenpferd handelt, das ich gelegentlich reite, sondern **es handelt sich um Tatsachen, die ich feststellen muss.** Man brauchte gegen diese Begriffsspielerei überhaupt nichts zu sagen, **wenn man mit der Verwendung dieser Begriffe nicht eine bestimmte Absicht verbinden würde. Und das ist das Schwerwiegende daran.** Man bezeichnet als „Windischen" einen Kärntner, dessen Haussprache slowenisch oder ein slowenischer Dialekt ist, der bereit ist, auf seine Haussprache zu verzichten, seine Kinder nur in den deutschen Unterricht schickt, der die Kärntner Landestracht trägt und also nach der Ansicht der Beurteiler dieser Situation heimattreu, staatstreu, österreichisch gesinnt und patriotisch gut ist.

Aber wo Licht ist, muss natürlich auch Schatten sein, und der Schatten fällt auf jene Südkärntner Bewohner, die die gleiche Haussprache haben, die sich aber bemühen, die Schriftsprache ihres Volkes zu erlernen, die also ihre Kinder in den slowenischen Unterricht schicken, die sich mit der Kultur ihres Volkes befassen, die die Bücher ihres Volkes lesen und nach der Meinung dieser neuen Terminologie Feinde Kärntens sind, Tito-Kommunisten, wie man sich ausdrückt. Meine Frauen und Herren! Ist das keine Diffamierung! Und ist eine solche Diffamierung für unseren Staat von Nutzen!

Gelegentlich hat das Blatt der Freiheitlichen die Freundlichkeit, mich als Verteidiger der Rechte der Slowenen, auch als Tito-Kommunisten zu bezeichnen. Man möchte es nicht glauben, denn unsere freiheitlichen Vertreter in diesem Parlament und im vorigen sind freundliche, umgängliche und liebenswürdige Menschen, aber ihre Zeitung ist hart und unnachgiebig und kann auch böse sein. Meine Frauen und Herren! **Ich bin der Meinung, mit solchen Diffamierungen muss man endlich einmal aufhören.**

Meine Frauen und Herren! Ich habe Verständnis für den Begriff und den Wert des Nationalen. Ich bin im Grenzland aufgewachsen, ich habe meine Jugend und Kindheit im Grenzland verbracht. Ich weiss also, was national sein heisst. Wer seinem Volke angehört, wird sich immer über die grossen menschlichen Leistungen und über die grossen kulturellen Leistungen seines Volkes freuen und wird bedrückt sein, wenn Negatives geschieht. **Aber wichtig ist, dass der Wert des Nationalen in der Rangordnung der Werte an der richtigen Stelle steht. Niemals darf das Nationale über dem Ethischen stehen, denn sittliche Begriffe wie Freiheit, Recht und Gerechtigkeit gehören allen Völkern.**

Wir haben einmal erlebt, was die Vergottung des Nationalen gebracht hat, und wir leiden an den Konsequenzen noch heute. Man wird dem deutschen Volk noch nach hundert Jahren Vorwürfe machen, wenn die längst nicht mehr sind, die diese Zeit zu verantworten hätten.

Hohes Haus! Im nächsten Jahr wird man das Gedenken an den 40.Jahrestag der Kärntner Volksabstimmung feiern. **Man möge dabei daran denken, dass ohne die slowenischen Stimmen für Österreich Südkärnten damals verlorengegangen wäre. Man denke ferner daran, dass bei solchen Gelegenheiten die ganze Welt auf uns blickt und dass sie uns und unsere Handlungen unter die Lupe nimmt. Man soll auch daran denken, dass ein Minderheitenvolk die Brücke ist zum Mehrheitsvolk, zum Nachbarstaat, wo diese Minderheit die Mehrheit ist.**

Man möge daher dieses Fest nicht als ein Fest in Erinnerung an die Abwehrkämpfe begehen, sondern man möge dieses Fest als ein Fest der Einheit Kärntens feiern, als ein Fest der Mehrheit und der Minderheit! Es mögen sich jene besinnen, die durch Überwertungen ihres eigenen Volkes Abwertungen der slowenischen Minderheit vornehmen. Je zufriedener die slowenische Minderheit Kärntens ist, desto sicherer ist die Einheit Kärntens. Je zufriedener die Minderheit ist, desto unverrückbarer wird die Südgrenze sein.

Und aus diesen unzweideutigen Erklärungen wurde ein Bericht konstruiert, der den Eindruck erwecken sollte, als ob sich auch Dr. Neugebauer der unhaltbaren Theorie des FPÖ-Abgeordneten Dr. Gredler über ein eigenes Volk der Windischen angeschlossen hätte. Warum verschweigt man die Wahrheit, wo man doch wissen muss, dass dies den Kreisen nationalistischer Hetzer nur weiteren Auftrieb gibt? Im politischen Leben nennt man ein solches Verhalten — Brunnenvergiftung! Einer amtlichen Presseagentur gereicht dies kaum zur Ehre, noch weniger aber einem sozialistischen Organ, wenn es sogar die Ausführungen des eigenen Abgeordneten verdreht wiedergibt.

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

Poročila dnevno: I. program: — 5.45, 6.45, 7.45, 12.30, 17.00, 20.00, 22.00. II. program: — 6.00, 7.00, 8.00, 13.00 17.00, 19.00, 22.00, 23.00.

Vsakodnevne oddaje: I. program: — 5.55 Oddaja za kmete — 6.00 Vedri zvoki — 7.00 Pisan spored za jutranjo uro — 7.55 Gospodarska poročila in delovni trg — 9.00 Pozdrav nate — 10.10 Gospodinjski magazin — 11.00 Dobro razpoloženi ob enajstih — 12.03 Pestro mešano — 13.00 Opoldanski koncert.

Slovenske oddaje Radia Celovec

Vsak dan ob začetku oddaje poročila in objave, razen v sobotah dopoldan in v nedeljo zjutraj.

Sobota, 23. 1.: 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca.

Nedelja, 24. 1.: 7.30 S pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo.

Ponedeljek, 25. 1.: 14.00 Vozačem v beležnico — 17.55 Pomenek z ženami.

Torek, 26. 1.: 14.00 Iz domačih gajev.

Sreda, 27. 1.: 14.00 Kar želite, zaigramo.

Četrtek, 28. 1.: 14.00 Pesmi z juga.

Petek, 29. 1.: 14.00 Veselo naprej . . .

Sobota, 23. januar:

I. program: 8.00 Fantje, veseli bodite — 8.45 Širni pisani svet — 13.00 Veseli Dunaj — 14.00 Pozdrav nate — 15.00 „Z napačnim denarjem" — 15.30 Poslušajte, otroci — 16.00 Posnetek za Vas — 16.20 Mladinska oddaja — 16.45 Iz parlamenta — 17.10 Mednarodno potovanje popevk — 18.55 Športna poročila — 19.00 Dober večer, dragi poslušalci — 20.15 „Deklica z zlatega zapada", opera.

II. program: 6.10 Z glasbo v dan — 7.15 Jutranja glasba — 8.20 Lahka hrana — 9.15 Melodije, ki ne izzvenijo — 10.10 Šolska oddaja — 11.00 Ljudske viže — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Pet minut agrarne politike — 14.15 Sestanek pri televiziji — 15.00 Mladinski koncert — 16.00 Popoldanski koncert — 17.10 Lepa pesem — 18.15 Za konec tedna — 18.30 Priljubljeno in znano — novo in zanimivo — 19.15 Hopla! — Dvojčki! — 19.30 Radijska družina — 20.00 Dobro zabavo. Poslušajte! Poslušajte!

Nedelja, 24. januar:

I. program: 6.10 Vesele melodije — 6.50 Naš domači vrt — 8.05 Kmečka oddaja — 9.00 Moderna zabavna glasba — 11.00 Glasbena nedeljska promenada — 11.30 Veselo petje — veselo igranje — 13.00 Operni koncert — 13.45 Iz domovine — 14.30 Pozdrav nate — 16.00 Otroški oder — 17.05 Plesna glasba ob petih — 17.45 Zveneči globus — 19.00 Šport — 19.45 Nekaj za dobro voljo — 20.10 „Zadeva Makropulos", komedija.

II. program: 7.05 Godba na pihala — 8.15 Kaj je novega? — 10.05 Dunajski zajtrk z glasbo — 13.15 Za avtomobiliste — 15.00 Operetne melodije — 16.00 Vabimo na ples — 18.00 Glasba za zabavo — 19.10 Oddaja zveznega kanclerja — 19.30 Zlata plošča — 20.00 Lepi glasovi — lepe viže — 20.45 Razmišljanja o starosti in staranju — 21.25 Velika sreča ima tisoč majhnih napak.

Ponedeljek, 25. januar:

I. program: 8.00 Operni koncert — 8.45 Zapiski iz domovine — 14.45 Prav za Vas — 15.45 „Otroške bolezni", pripovedka — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Popoldanski koncert — 18.20 Za Vas? — Za vse — 18.30 Mladina in gledališče — 19.00 Dober večer, dragi poslušalci — 20.15 In kaj menite Vi? — 20.30 Iz starih dunajskih operet — 21.00 Dama in dvanajst fantov — 21.30 Popevke se vrstijo.

II. program: 6.45 Majhna melodija — 7.15 Jutranja glasba — 8.20 Glasba na tekočem traku — 9.05 Šolska oddaja — 11.00 Dopoldanski koncert — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 V operni loži — 14.25 Sodobni avstrijski komponisti — 15.00 Šolska oddaja — 16.00 Pojemo za Vas — 16.30 S sončnega juga — 17.10 Kulturne vesti — 17.55 Veseli srednji valovi — 19.25 Made in Austrija — 20.00 Orkestralni koncert.

Torek, 26. januar:

I. program: 8.00 Ljudstvo igra — 8.45 Domači zdravnik — 13.00 Opoldanski koncert — 14.45 Prav za Vas — 15.15 Komorna glasba — 16.00 Glasba dunajskega gardnega bataljona — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Fifty — fifty — 18.55 Športna poročila — 19.00 Ljuba mamica — 19.15 Kako bi se odločili Vi? — 19.20 Pestro mešano — 20.15 „Žene Pinewood Hilla", slušna igra.

II. program: 6.45 Majhna melodija — 7.15 Jutranja glasba — 8.20 Prosimo, prav prijazno — 9.05 Šolska oddaja — 10.15 Šolska oddaja: zima — 11.00 Za ljubitelje težke glasbe — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Znani orkestri — 15.00 Šolska oddaja — 16.00 Oddaja za žene — 16.30 Dobro razpoloženi — 17.10 Kulturne vesti — 17.55 Veseli delopust — 19.25 Made in Austria — 19.30 Najraje doma — 21.10 Vsaka stvar ima dve strani — 21.55 Šport.

Sreda, 27. januar:

I. program: 8.00 Da, to je moja melodija — 8.45 Iz ženskega sveta — 14.45 Glasba za mladino — 15.45 Pravljica — 16.00 Dobro razpoloženi — 16.30 Koncertna ura — 17.10 Popoldanski koncert — 17.55 Veseli in zadovoljni — 18.10 Pisan spored zabavne glasbe — 18.55 Športna poročila — 19.00 Od plošče do plošče — 20.15 Solnograški Mozartov slavnostni teden 1960: Orkestralni koncert.

II. program: 6.10 Z glasbo v dan — 8.20 Glasba na tekočem traku — 9.05 Šolska oddaja — 10.40 Šolska oddaja: Zgornje Avstrijsko — 12.03 Za avtomobiliste — 13.30 Za ljubitelje opernih melodij — 14.15 Sodobni avstrijski komponisti — 15.00 Živeče mesto: Hallein, šolska oddaja — 16.00 Otroška ura — 16.30 Zopet enkrat dunajske pesmi — 17.10 Kulturne vesti — 19.15 Za prijatelje planin — 19.25 Made in Austria — 20.00 Štirje proti štirim — 20.30 Veseli ljudje.

Četrtek, 28. januar:

I. program: 8.00 Operetni koncert — 14.30 Ura pesmi — 15.00 Prav za Vas — 16.00 Igra Vam radio Dunaj — 17.10 Pisan šopek melodij — 18.00 Kmečka oddaja — 18.30 Mladina v poklicu — 18.55 Šport — 20.15 Tisti, ki so pisali tvojo povest (Janez Vetrinjski) — 21.00 Zveneča alpska dežela.

II. program: 8.10 Prosimo, prav prijazno — 10.15 Šolska oddaja — 11.00 Za ljubitelje težke glasbe — 12.03 Za avtomobiliste — 13.10 Pestro mešano — 14.15 Znani — 20.00 „Oscar", komedija — 21.30 Rumeni petek.

orkestri — 14.40 „Tajnost gradu Nothaway" — 15.30 Lahka glasba — 16.00 Oddaja za žene — 16.30 Za veselo popoldne — 17.10 Kulturne vesti — 17.55 Glasba za delopust — 19.25 Made in Austria — 20.00 Med svetlobo in senco — 20.30 Priljubljene melodije — 21.00 Pesem prerije.

Petek, 29. januar:

I. program: 8.00 Orkestralni koncert — 14.45 Dela Johanna Sebastiana Bacha, Roberta Schumanna in Alfreda Uhla — 15.45 „Zakaj, ljubica, mislim nate . . ." — 16.00 Straussove in Lannerjeve melodije — 16.30 Solistična ura — 17.10 Popoldanski koncert — 17.55 Pravljice in pripovedke iz Koroške — 18.10 Prosti čas je dragocen — 20.15 Halo! teenagerji! — 21.00 Orkestralni koncert.

II. program: 7.15 Jutranja glasba — 8.20 Glasba na tekočem traku — 10.15 Šolska oddaja — 11.00 Majhen dopoldanski koncert — 14.15 Sodobni avstrijski komponisti — 15.00 Popoldanski sestanek — 16.00 Otroška ura — 17.10 Kulturne vesti — 17.15 Znanje za vse — 17.55 Glasba razveseljuje — 19.30 Dve desno — dve narobe

Televizijski program:

Vsakodnevna oddaja: 20.00 Čas v sliki. Oddaja Čas v sliki tudi vedno pred zaključkom televizijskega programa.

Nedelja, 24. 1.: 17.00 Za mladino: „Mladinski svet" — 17.30 Za mladino: Je naš parlament za vsakogar? — 19.30 Družina Leitner — 20.05 „Vsaka sekunda en šiling".

Ponedeljek, 25. 1.: 19.30 Najsrečnejši dan mojega življenja, film — 20.20 Aktualni šport — 20.40 „Robert Guiscard mi je ime".

Torek, 26. 1.: 19.30 „Gledališče", film — 20.15 „Tudi to je Avstrija" — 20.35 „Tyceon", pustolovski film.

Sreda, 27. 1.: 17.00 Za otroke: Listamo v slikalnici — 17.30 Fury", povest konja — 19.30 Pomočniki človeštva — 21.00 Revijski film.

Četrtek, 28. 1.: 19.30 Športni kalejdoskop — 20.20 Prenos iz nemške televizije: „Zaton svobode" in „Črno na belem".

Petek, 29. 1.: 19.30 Za gospodinjo — 20.15 Prenos Löwingerjevega odra.

Sobota, 30. 1.: 19.30 Bilanca meseca — 20.20 „Ti prelepa dunajska glasba".

RADIO LJUBLJANA

Poročila dnevno: 5.05, 6.00, 7.00, 13.00, 15.00, 17.00, 22.00.

Sobota, 23. januar:

5.00 Dobro jutro! — 8.35 Popevke na tekočem traku — 9.00 Oddaja za šolarje — 9.45 Hammond orgle — 11.00 Spomini na poletne dni — 11.50 10 minut z Veselimi planšarji — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Domači napevi izpod zelenega Pohorja — 12.45 Mimohod orglic — 13.30 Od dueta in okteta — 13.55 Slovenski narodni motivi v priredbah za klavir — 14.40 Voščila — 15.40 Na platnu smo videli — 16.00 Slovenske pesem od romantike do danes — 16.30 Smučarjem v razvedrilo — 18.00 Jezikovni pogovori — 18.15 Godba na pihala — 18.45 Okno v svet — 20.00 Pokaži kaj znaš — 21.30 Paleta zabavnih zvokov.

Nedelja, 24. januar:

6.00 Nedeljski jutranji pozdrav — 6.30 Veseli zvoki — 7.35 Slovenske narodne pesmi — 9.00 Z glasbo v novi teden — 11.00 Partizanske pesmi in koračnice — 12.00 Voščila — 13.30 Za našo vas — 13.45 Majhen koncert lahke glasbe — 14.15 Voščila — 15.30 Operetne melodije v plesnem ritmu — 16.20 Poskočna medigra — 16.55 Sestanek z melodijami — 17.30 Radijska igra — 18.30 Trio Pierre Dorsey — 18.40 Z Veselimi planšarji — 20.05 Izberite melodijo tedna — 21.00 Ljudje iz umetniške sobe.

Ponedeljek, 25. januar:

5.00 Pisan glasbeni spored — 8.40 Narodne pesmi — 9.20 Izbrali smo za vas — 10.10 Operne overture in intermezzi — 10.40 Pet minut za novo pesmico — 11.00 Uvodni zvoki — 12.00 Pet popevk za pet pevcev — 12.25 Nastopajo Zadovoljni Kranjci — 13.30 Godba na pihala — 14.05 Zavrtimo zabavno ruleto — 14.55 Takt za taktom — 16.00 V svetu opernih melodij — 17.10 Srečno vožnjo — 18.15 Poje Slovenski oktet — 20.00 Portreti iz Brodwaya — 20.45 Kulturna kronika.

Torek, 26. januar:

5.00 Dobro jutro — 8.05 Jutranji spored solistične glasbe — 8.35 Radi bi Vas zabavali — 10.10 Izberite melodijo tedna — 11.30 Oddaja za otroke — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.45 Domače polke in valčki — 13.50 Dvospevi iz francoskih oper — 14.40 Voščila — 15.15 Zabavna glasba — 16.00 Z glasbo v dobro voljo — 18.00 Iz zbornika spominov — 18.20 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 20.00 Poje zbor slovenske filharmonije.

Sreda, 27. januar:

5.00 Pisan jutranji spored zabavne glasbe — 8.30 Tri overture — 9.00 Jezikovni pogovori — 9.15 Od tu in tam — 10,30 Popevke se vrstijo — 12.00 Pesmi iz Vojvodine — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Pisani zvoki z Dravskega polja — 12.45 Hitri prsti — 13.45 Popularne orkestralne melodije — 14.55 Mali intermezzo — 15.40 Novosti na knjižni polici — 16.00 Koncert po željah — 17.10 Sestanek ob petih — 17.30 Kalejdoskop zabavnih skladb — 18.45 Domače aktualnosti — 20.00 Mozaik za zabavo — 20.30 Opera: Knez Igor.

Četrtek, 28. januar:

5.00 Pisan glasbeni spored — 8.05 Ali Vam ugaja? — 9.00 Valčkova suita — 9.25 S popevkami po svetu — 11.00 Euroka express — 11.30 Oddaja za cicibane — 12.00 Trio Edvarda Goršiča iz Celja — 12.15 Kmetijski nasveti — 13.30 Po naših hribih in dolinah — 13.55 Popevke in šansone — 14.40 Voščila — 15.40 S knjižnega trga — 17.10 Koroške narodne v priredbi Pavla Kernjaka — 17.30 Na lepi modri Donavi — 18.00 Turistična oddaja — 20.00 Četrtkov večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Sodobna sovjetska lirika.

Petek, 29. januar:

8.05 Jutranje glasbeno popotovanje — 9.40 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe — 10.31 Od polke do calypsa — 11.30 Družina in dom — 11.45 Domoljubne pesmi iz čitalniške dobe — 12.15 Radijska kmečka univerza — 12.25 Napevi Latinske Amerike — 12.45 Trio Avgusta Stanka — 13.15 Zabavna glasba — 13.30 Melodije Johanna Straussa — 13.55 Planinski oktet nam prepeva — 14.10 Majhni ansambli — 14.55 V koračnem ritmu — 15.40 Iz svetovne književnosti — 16.00 Petkov koncert ob štirih — 17.20 Veliki orkestri — Znane melodije — 18.00 Človek in zdravje — 18.10 Vedri zvoki — 20.15 Tedenski zunanje-politični pregled — 20.30 Mozartovi koncerti — 20.55 Melodije iz domačih filmov — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih.